

**ПЛАН РАЗВОЈА КУЛТУРЕ ГРАДА КРУШЕВЦА ЗА
ПЕРИОД ОД 2025-2027. ГОДИНЕ**

- НАЦРТ -

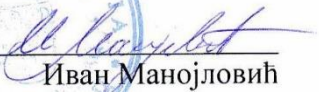
У времену глобалних изазова и брзих промена, неопходно је да се културни развој не само чува као наслеђе, већ и активно обнавља и усмерава према будућности, као важан део српског идентитета. Богата културна историја Крушевца најбоље показује нераскидиву везу између културе и града.

Култура је не само основа за националну препознатљивост, већ и кључни фактор за развој људских потенцијала, иновација и креативности у свим сферама живота.

Културни сектор не подразумева само уметност у традиционалном смислу, већ обухвата све аспекте који обликују културни живот: од образовања, културне инфраструктуре, доступности уметности и килтуре до њеног утицаја на читаво друштво.

Стратешки план културног развоја има за циљ да постави јасне смернице и приоритете у развоју културе на локалном нивоу и важан је корак у правцу изградње одрживе, инклузивне и креативне културне будућности.

Израда овог Плана није само одговорност, већ и привилегија да заједно креирамо и унапредимо културни живот који ће оснажити наше друштво и оставити значајан траг за будуће генерације.

ГРАДОНАЧЕЛНИК

Иван Манојловић

На основу члана 14. Закона о планском систему Републике Србије („Сл.гласник РС”, број 30/18), члана 7.став 2. Закона о култури („Службени гласник Републике Србије”, бр.72/09, 13/16, 30/16-испр., 6/20, 47/21, 78/21 и 76/23), Стратегије развоја урбаног подручја града Крушевца за период 2024-2034.године („Сл.лист града Крушевца”, број 7/24) и члана 22. Статута града Крушевца („Сл.лист града Крушевца“ бр.15/18 и 11/24), Скупштина града Крушевца, на седници одржаној дана 14.06.2024. године донела је

О Д Л У К У
О ПРИСТУПАЊУ ИЗРАДИ ПЛАНА РАЗВОЈА КУЛТУРЕ ГРАДА КРУШЕВЦА
ЗА ПЕРИОД 2025-2027.ГОДИНЕ

Члан 1.

Приступа се изради Плана развоја културе града Крушевца за период 2025-2027. године.

Члан 2.

Градско веће града Крушевца ће посебним решењем образовати Радну групу за израду Плана развоја културе града Крушевца за период 2025-2027.година.

Члан 3.

Стручне и административне послове за потребе израде Плана развоја културе града Крушевца за период 2025-2027. године обављаће Одељење за друштвене делатности Градске управе града Крушевца.

Члан 4.

Одлуку објавити у „Службеном листу града Крушевца“.

СКУПШТИНА ГРАДА КРУШЕВЦА

I број 022-318/2024

План развоја културе града Крушевца за период 2025-2027. година

На основу члана 7. став 2. Закона о култури („Службени гласник Републике Србије”, бр.72/09, 13/16, 30/16-испр., 6/20, 47/21, 78/21 и 76/23), члана 50. тачка 2. Статута града Крушевца (Сл. лист града Крушевца”, бр.15/18 и 11/24) и Одлуке о приступању изради Плана развоја културе Града Крушевца за период 2025-2027. године, број:022-318/2024 од 14.06.2024. године,

Градско веће града Крушевца, на седници одржаној 18.07.2024. године донело је

РЕШЕЊЕ

О ОБРАЗОВАЊУ РАДНЕ ГРУПЕ ЗА ИЗРАДУ ПЛАНА РАЗВОЈА КУЛТУРЕ ГРАДА КРУШЕВЦА ЗА ПЕРИОД 2025-2027. ГОДИНЕ

I Образује се Радна група за израду Плана развоја културе Града Крушевца за период 2025-2027. године, из реда запослених у органима Града Крушевца, истакнутих грађана са искуством у културним делатностима, запослених у градским установама и организацијама у култури/образовању/туризму, самосталних уметника/ца и стручњака/иња из области културе и уметности, као и представници цивилног друштва.

II У Радну групу именују се:

1. Иван Манојловић, градоначелник Града Крушевца, председник Радне групе
2. Снежана Радојковић, заменик градоначелника Града Крушевца
3. Снежана Алексић, помоћник градоначелника за друштвене делатности
4. Мирољуб Аранђеловић Расински, члан Градског већа града Крушевца
5. Бранислав Недић, директор Крушевачког позоришта
6. мр Снежана Ненезић, директорка Народне библиотеке Крушевац
7. Никола Пантелић, в.д. директор Народног музеја Крушевац
8. Виолета Капларевић, в.д. директор Културног центра Крушевац
9. др Јелена Милановић, ванр.проф. на Пољопривредном факултету у Крушевцу.
10. Сузана Милосављевић, директорка Туристичке организације града Крушевца
11. Драгослав Николић, уметнички руководилац и кореограф фолклорног ансамбла у Културно-уметничком друштву „14. октобар” из Крушевца
12. Марија Ћирић, самостални уметник - мастер сликарства из Крушевца
13. Надежда Миловановић, директорка средње школе „Милутин Миланковић” у Крушевцу
14. Јованка Максимовић, директорка ОШ „Свети Сава” у Читлуку.
15. Слободанка Миладиновић, педагог, стручни сарадник у Предшколској установи „Ната Вељковић” из Крушевца.
16. Соња Јевремовић, координатор за међуопштинску сарадњу и пројекте у Агенцији за регионални развој Расинског округа.

III Задаци Радне групе су да:

- изради Нацрт Плана развоја културе Града Крушевца за период 2025-2027. године у складу са Стратегијом развоја урбаног подручја града Крушевца за период 2024-2034. године и Планом развоја града Крушевца за период 2025-2032 године;
- спроведе јавну расправу о Нацрту Плана развоја културе Града Крушевца за период 2025-2027. године;
- по потреби, образује тимове за поједине области културе;

План развоја културе града Крушевца за период 2025-2027. година

- достави Скупштини града Крушевца предлог Плана развоја културе Града Крушевца за период 2025-2027. године на разматрање и усвајање.

IV Стручне и административне послове за потребе израде Плана развоја града Крушевца за период 2025-2027. године обављаће Одељење за друштвене делатности Градске управе града Крушевца.

V Решење ступа на снагу даном доношења и објавиће се у „Службеном листу града Крушевца“.

Образложење

Чланом 7. став 2. Закона о култури („Службени гласник Републике Србије“, бр.72/09, 13/16, 30/16-испр., 6/20, 47/21, 78/21 и 76/23) прописано је да јединица локалне самоуправе, у циљу старања о задовољавању потреба грађана у култури на својој територији, доноси план развоја културе у складу са законом и Стратегијом, а за који се средства за финансирање обезбеђују у буџету јединице локалне самоуправе. На републичком нивоу није донета Стратегија развоја културе.

Стратегија развоја урбаног подручја града Крушевца за период 2024-2034. године (Сл. Лист града Крушевца, број 7/24) и План развоја града Крушевца за период 2025-2032. године чије се усвајање очекује, биће основ за израду овог Плана.

Чланом 50. тачка 2. Статута Града Крушевца прописано је да Градско веће непосредно извршава и стара се о извршавању одлука и других аката Скупштине града.

Скупштина града Крушевца донела је Одлуку о приступању изради Плана развоја културе Града Крушевца за период 2025-2027. године, број:022-318/2024 од 14.06.2024. године. Чланом 2. Одлуке прописано је да ће Градско веће града Крушевца посебним решењем образовати Радну групу за израду Плана развоја културе града Крушевца за период 2025-2027. године.

На основу напред изнетог предлаже се доношење Решења као у диспозитиву.

III бр.022-370/2024

ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА

Иван Манојловић

Признање учесницима

Велика захвалност свим релевантним установама, организацијама, удружењима и грађанима града Крушевца на ангажовању и несебичној сарадњи, залагању и стручној помоћи током израде Плана развоја културе града Крушевца за период од 2025-2027. године. Посебну захвалност дугујемо:

- Ивану Манојловићу, градоначелнику Града Крушевца, председнику Радне групе
- Снежани Радојковић, заменику градоначелника Града Крушевца
- Снежани Алексић, помоћнику градоначелника за друштвене делатности
- Мирољубу Аранђеловићу Расинском, члану Градског већа града Крушевца
- Браниславу Недићу, директору Крушевачког позоришта
- мр Снежани Ненезић, директору Народне библиотеке Крушевац
- Николи Пантелићу, в.д. директору Народног музеја Крушевац
- Виолети Капларевић, в.д. директору Културног центра Крушевац
- др Јелени Милановић, ванр.проф. на Пољопривредном факултету у Крушевцу
- Сузани Милосављевић, директору Туристичке организације града Крушевца
- Драгославу Николићу, уметничком руководицу и кореографу фолклорног ансамбла у Културно-уметничком друштву „14. октобар" из Крушевца
- Марији Ћирић, самосталном уметнику - мастер сликарства из Крушевца
- Надежди Миловановић, директору средње школе „Милутин Миланковић" у Крушевцу
- Јованки Максимовић, директору ОШ „Свети Сава" у Читлуку.
- Слободанки Миладиновић, педагог, стручном сараднику у Предшколској установи „Ната Вељковић" из Крушевца
- Соњи Јевремовић, координатору за међуопштинску сарадњу и пројекте у Агенцији за регионални развој Расинског округа
- Дејану Вукојевићу, професору информатике у ОШ „Брана Павловић“ у Коњуху
- Центру за стручно усавршавање Крушевац
- Канцеларији за младе у Одељењу за друштвене делатности Градске управе Крушевац
- Служби месних заједница

***Радна група за израду Плана развоја културе града Крушевца
за период од 2025-2027. године***

УНАПРЕЂЕЊЕ КУЛТУРЕ У КРУШЕВЦУ - ВИЗИЈА

КРУШЕВАЦ, НАЦИОНАЛНА ПРЕСТОНИЦА КУЛТУРЕ 2026. ГОДИНЕ.

УНАПРЕЂЕЊЕ КУЛТУРЕ У КРУШЕВЦУ - МИСИЈА

НА САВРЕМЕН И ИНОВАТИВАН НАЧИН, НЕГУЈУЋИ БОГАТУ КУЛТУРУ И ТРАДИЦИЈУ, А КРОЗ УНАПРЕЂЕЊЕ ИНФРАСТРУКТУРНИХ И ПРОГРАМСКИХ КАПАЦИТЕТА (ПРАЋЕНИХ ОДГОВАРАЈУЋИМ ФИНАНСИЈАМА) УСТАНОВА У КУЛТУРИ, ТУРИСТИЧКЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ И ОСТАЛИХ РЕЛЕВАНТНИХ ЧИНИЛАЦА КУЛТУРЕ ГРАДА, ДОЋИ ДО ЦИЉА – КРУШЕВАЦ, НАЦИОНАЛНА ПРЕСТОНИЦА КУЛТУРЕ 2026. ГОДИНЕ.

Садржај

1. Увод	9
1.1. Принципи и вредности	10
1.2. Ток и динамика израде стратешког документа	10
1.3. Анкетно истраживање културних потреба и ставова грађана Крушевца и запослених у установама културе и Туристичкој организацији Крушевац.....	12
2. Правни и стратешки оквир	13
3. Опис постојећег стања	16
3.1. О Крушевцу	16
3.2. Организација и функционисање културе у Крушевцу	22
3.3. Обрада упитника за запослене у установама културе и Туристичкој организацији који се баве програмском делатношћу	36
3.4. Финансирање програма и пројеката	39
3.5. Обрада упитника за грађане Крушевца.....	44
3.6. Интервјуи	49
3.7. Фокус групе	50
4. SWOT анализа.....	54
5. Општи и посебни циљеви	57
6. Реализација плана, праћење, вредновање учинка и извештавање	58
7. Закључци и препоруке.....	60
8. Акциони план развоја културе града Крушевца	61

1. УВОД

Култура је важан сегмент развојне политике града Крушевца, а квалитет културног живота и културних догађаја је битан мотив за успешне и пословне људе да остану да живе и раде у нашој средини. Израда Плана развоја културе града Крушевца за период од 2025. до 2027. године, представља кључни плански документ града у области културе који треба јасно да дефинише правце и циљеве развоја, као и активности које треба да допринесу унапређењу културне понуде и развој културне тражње на локалном нивоу, уз константну сарадњу са свим партнерима из региона.

Основ за пројекат израде Плана развоја културе града Крушевца од 2025– 2027. године проистекао је из Плана развоја града Крушевца 2025-2032. године и Стратегије развоја урбаног подручја града Крушевца за период 2024-2034. године, као стратешких докумената усвојених у претходном периоду. Ефикасним планирањем развоја културе и сарадњом актера у култури, локална власт добија јаснију слику вредности којима се заједница руководи и која се потом уграђује у доношење одлука које ће утицати на целу заједницу. Имајући у виду да је планирање културе карика у ширем ланцу стратешког планирања вођења и развоја локалне заједнице, остваривање услова за квалитетан живот подразумева развијеност и усклађеност свих локалних секторских стратешких планова.

Град Крушевац, средњовековна српска престоница, је регионални центар економског, друштвеног и политичког живота, привлачан за живот и пословање, са модерном инфраструктуром чији се развој заснива на одрживом коришћењу природних ресурса и савремених технологија, уз обезбеђивање квалитетног образовања за све, као и социјалне и здравствене заштите, а уз разноврсну понуду културно - уметничких садржаја за своје становништво.

Географски положај и историјска прошлост града Крушевца условили су да Крушевац располаже богатим културно-историјским наслеђем, односно културним знаменитостима које обележавају његов идентитет и чине га препознатљивим и аутентичним. Култура је важан сегмент развојне политике града Крушевца. Изузетно богато културно-историјско наслеђе чини велики број знаменитости које се односе на косовску епоху и Крушевац у средњем веку. Крушевац, као некадашња престоница негује успомене не само на средњовековни период, већ и на важне историјске догађаје XX века. Град Крушевац поседује капацитете за подстицање културе као непосредног фактора културног развоја са циљем даље изградње и унапређења просторних и техничких капацитета установа културе, као и унапређења људских ресурса установа културе.

Град Крушевац подржава развој и унапређење савременог стваралаштва и континуирано брине о културном наслеђу. Локална самоуправа поседује ауторитет за вођење културне политике града – оснива установе у култури, прати и обезбеђује њихово функционисање, организује вршење послова у вези са заштитом културних добара од значаја за град, подстиче развој културног и уметничког стваралаштва, обезбеђује средства за финансирање и суфинансирање програма и пројеката у области културе од значаја за локалну самоуправу и ствара услове за рад установа у култури чији је оснивач.

Град Крушевац има за циљ да постане један од најважнијих културних центара у Србији. Да би се то остварило потребно је да се унапреди инфраструктура у култури и тиме омогући понуда већег броја квалитетних културних садржаја за становништво. Наведено подразумева обнову постојеће инфраструктуре али и изградњу нове, чиме би били створени услови за приближавање културе становништву.

1.1. Принципи и вредности

Радна група за израду Плана развоја културе града Крушевца за период 2025-2027. године, свесна потребе да област културе захтева нови приступ у планирању, функционисању и реализацији програмских активности установа у култури и других субјеката у култури, а вођена Планом развоја града Крушевца за период 2025-2032. године, Стратегијом развоја урбаног подручја града Крушевца за период 2024-2034. године, као и Стратешким приоритетима развоја културе Републике Србије за период од 2021. до 2025. године, у изради овог документа радила је :

- у складу са законом и одговарајућим подзаконским актима који се односе на област културе, као и општим етичким принципима и стандардима професионалног понашања,
- на најбољи начин користећи своје професионално знање, способности и вештине, имајући у виду јавни интерес и интерес грађана града Крушевца,
- са успостављеним и одржаваним професионалним односом заснованим на међусобном поштовању, унутарсекторском и међусекторском сарадњом,
- делећи и размењујући знања из области културе и финансија и размењујући знања у вези са струком, размењујући информације са циљем постизања најбољег интереса корисника културних садржаја.

Основ овог стратешког документа су принципи и вредности:

- Укљученост и учешће свих актера заједнице, институција, грађана, посебних група (ОСИ, млади), локалне самоуправе у планирање и реализацију документа;
- Уважавање различитости установа, појединаца и група укључених у процес планирања, према области културног деловања, заступљености на културној сцени града и другим специфичностима,
- Отвореност и транспарентност процеса, видљив и комунициран са онима који нису директно укључени у процес планирања;
- Поверење и власништво на документу свих грађана и јавности пруженим и осигураним механизмима за усаглашавање приоритета, уз поштовање различитих мотива, интереса и претпоставки свих заинтересованих страна у заједници.
- Подела посла и одговорности свих укључених у процес израде и имплементације документа, до постизања крајњег резултата.

Сви наведени облици занимања, као и множина заједничких именица у мушком роду, у овом документу, односе се на оба граматичка рода (мушки и женски).

1.2. Ток и динамика израде стратешког документа

Скупштина града Крушевца је донела Одлуку о приступању изради Плана развоја културе града Крушевца за период 2025-2027. године. За потребе израде Плана Градско

веће града Крушевца је донело Решење о образовању Радне групе за израду Плана развоја културе града Крушевца за период 2025-2027. године. Радна група је имала задатак да активно учествује у свим фазама израде Плана, укључује све релевантне и заинтересоване субјекте у израду стратешког документа и изради нацрт Плана развоја културе града Крушевца која ће бити у складу са Стратегијом развоја урбаног подручја града Крушевца за период 2024-2034. године и Планом развоја града Крушевца за период 2025-2032. године. Радна група за израду Плана развоја културе града Крушевца за период 2025-2027. године, образована је Решењем Градског већа града Крушевца, III бр.022-370/2024 од 18.07. 2024. године, у следећем саставу:

1. Иван Манојловић, градоначелник Града Крушевца, председник Радне групе
2. Снежана Радојковић, заменик градоначелника Града Крушевца
3. Снежана Алексић, помоћник градоначелника за друштвене делатности
4. Мирољуб Аранђеловић Расински, члан Градског већа града Крушевца
5. Бранислав Недић, директор Крушевачког позоришта
6. мр Снежана Ненезић, директор Народне библиотеке Крушевац
7. Никола Пантелић, в.д. директор Народног музеја Крушевац
8. Виолета Капларевић, в.д. директор Културног центра Крушевац
9. др Јелена Милановић, ванр.проф. на Пољопривредном факултету у Крушевцу
10. Сузана Милосављевић, директор Туристичке организације града Крушевца
11. Драгослав Николић, уметнички руководиоца и кореограф фолклорног ансамбла у Културно-уметничком друштву „14. октобар" из Крушевца
12. Марија Ћирић, самостални уметник - мастер сликарства из Крушевца
13. Надежда Миловановић, директор средње школе „Милутин Миланковић" у Крушевцу
14. Јованка Максимовић, директор ОШ „Свети Сава" у Читлуку.
15. Слободанка Миладиновић, педагог, стручни сарадник у Предшколској установи „Ната Вељковић" из Крушевца
16. Соња Јевремовић, координатор за међуопштинску сарадњу и пројекте у Агенцији за регионални развој Расинског округа.

Израда стратешког документа подразумевала је отворени, јавни и партиципативни процес у коме су сви актери у култури, као и грађани Крушевца и насељених места позвани да дају своје мишљење и сугестије. У ту сврху организовано је анкетно истраживање грађана Крушевца, анкетно истраживање запослених у установама културе, фокус групе и интервјуи са кључним актерима културног живота и развоја града.

На тај начин спроведено је:

- 4 интервјуа
- 8 фокус група

Кроз реализоване интервјуе и фокус групе у консултативном процесу учествовало је 95 представника различитих друштвених области. У одржаним фокус групама учествовали су представници установа културе и Туристичке организације Крушевац, представници удружења грађана из области културе, представници културно-уметничких друштава града и насељених места, представници Агенције за регионални развој Расинског округа, свештенство Српске православне цркве епархије крушевачке, представници удружења особа са инвалидитетом са територије града Крушевца, представници младих, родитељи деце предшколског узраста у Предшколској установи „Ната Вељковић" Крушевац, чланови Службе месних заједница, ученици основних и

средњих школа, студенти, пензионери и остали грађани. Интервју је реализован са градоначелником града Крушевца Иваном Манојловићем, чланом Градског већа Града Крушевца Мирољубом Аранђеловићем Расинским, директорком Бизнис инкубатора Крушевац Мартином Манојловић и директором Агенције за регионални развој Расинског округа Стефаном Робаћем.

1.3. Анкетно истраживање културних потреба и ставова грађана Крушевца и запослених у установама културе и Туристичкој организацији Крушевац

Грађани Крушевца

За потребе истраживања културне партиципације грађана Крушевца примењена је квантитативна истраживачка методологија техником анкете састављене од стране чланова Радне групе. У циљу што веће укључености грађана у консултативни процес одлучено је да се анкетно истраживање спроведе онлајн, преко Google платформе. Поред социо-демографских карактеристика, упитник се састојао од 25 питања подељених у сегменте:

- информисаност и комуникација, који је обухватио начин информисања о културним дешавањима у граду, као и ставове и препоруке за унапређење промоције у циљу повећања видљивости културних дешавања и културних знаменитости града Крушевца;
- културна препознатљивост и брендирање - усмерен на идентитет града Крушевца;
- културна партиципација - фокусиран на мотивацију за присуствовање културним догађајима;
- оцене и ставови о културној понуди града Крушевца, са посебним акцентом на ставове о идеји да Крушевац постане Национална престоница културе 2026. године.

Упитник за грађане попунило је 1226 испитаника, од којих су 81,8% жене. Највећи број испитаника је старосне доби од 30-50 година (54,2%). До 18 година 11,4%, испитаника од 18-30 година је 24,9%, од 50-65 година је 8,6%. На анкету је одговорило 73,6% грађана са градског подручја и 26,4% са сеоског подручја. Највећи број испитаника је са вишом и високом школском спремом и то 60%, а са средњом школском спремом 36,9%.

Запослени у установама културе града Крушевца и Туристичкој организацији Крушевац

Упитник за запослене у области културе који се баве програмском делатношћу и запослене у Туристичкој организацији Крушевац - која у склопу својих активности реализује и културне програмске садржаје, састојао се од 22 питања која су се односила на:

- оцену стања установе у којој су запослени
- оцену програма и промоције установа
- оцену културне понуде града Крушевца, доступност културних садржаја
- Град Крушевац као Национална престоница културе 2026. године.

На анкетно истраживање запослених у Културном центру Крушевац, Крушевачком позоришту, Народној библиотеци Крушевац, Народном музеју Крушевац, Историјском архиву Крушевац, као и запослених у Туристичкој организацији Крушевац, одговорила су 53 запослена радника. Према договору, на анкету су одговарали радници који су ангажовани на реализацији културних програмских садржаја.

2. ПРАВНИ И СТРАТЕШКИ ОКВИР

Приликом израде овог стратешког документа водило се рачуна о поштовању међународних, националних и градских докумената који омогућавају спровођење Плана развоја културе града Крушевца за период 2025-2027. године.

Постојање адекватног правног и стратешког оквира представља кључни фактор за адекватно управљање и унапређивање сектора културе и културне делатности. Осим анализе постојећег стања културне делатности у Крушевцу, од новог стратешког документа се очекује да одреди основне поставке, стратешке правце и инструменте за остваривање културног развоја, приоритет и циљеве у погледу заштите културне баштине, промовисање културног стваралаштва и продукције, рад установа културе и других субјеката активних у овој области.

Међународни документи:

- Европска конвенција о култури (Париз, 1954.) (Службени лист СФРЈ-Међународни уговори 4/1987);
- Конвенција о заштити европског архитектонског блага (Гранада, 1985); (Службени лист СФРЈ – Међународни уговори 4/1991);
- Европска конвенција о заштити археолошке баштине (Лондон, 1969); (Службени лист СФРЈ – Међународни уговори 9/1990);
- Оквирна конвенција Савета Европе о вредности културног наслеђа за друштво Фаро, 2005. (Службени гласник РС – Међународни уговори 1/2010);
- Конвенција о заштити и унапређењу разноликости културних израза (Париз, 2005); (Службени гласник РС – Међународни уговори 42/2009);
- Конвенција о очувању нематеријалног културног наслеђа (Париз, 2003.); (Службени гласник РС – Међународни уговори 1/2010);
- Конвенција о правима особа са инвалидитетом (Сл. гласник РС – Међународни уговори 42/2009);
- Препорука о статусу уметника (УНЕСКО, 1980);
- Конвенција о заштити светске културне и природне баштине (УНЕСКО, 1972); (Службени лист СФРЈ - Међународни уговори, бр. 56/74);
- Агенда одрживог развоја Уједињених нација до 2030. године (Агенда 2030).

Национални документи:

- Закон о култури (Службени гласник РС, бр. 72/2009, 13/2016 и 30/2016 – исп, 6/2020, 47/2021, 78/2021 и 76/2023);
- Закон о културном наслеђу (Службени гласник РС, бр. 129/2021);
- Закон о музејској делатности (Службени гласник РС, бр. 35/2021, 96/2021);
- Закон о архивској грађи и архивској делатности (Службени гласник РС, бр. 6/2020);
- Закон о библиотечко-информационој делатности (Службени гласник РС – 52/2011 и 78/2021);
- Закон о планском систему Републике Србије (Службени гласник РС, бр. 30/2018);
- Закон о локалној самоуправи (Службени гласник РС, бр. 129/2007, 83/2014 - др. закон, 101/2016 - др. закон, 47/2018 и 111/2021 – др. закон);
- Закон о основама система образовања и васпитања (Службени гласник РС - бр. 88/2017, 27/2018 - др. закон, 10/2019 и 27/2018 - др. закон, 6/2020, 129/2021 и 92/2023);
- Закон о забрани дискриминације (Службени гласник РС –22/2009 и 52/2021);
- Закон о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом (Сл. гласник РС, бр. 33/2006, 13/2016);
- Закон о удружењима (Службени гласник РС - бр. 51/2009, 99/2011 - др. закони и 44/2018 - др. закон);
- Закон о младима (Службени гласник РС - бр. 50/2011 и 116/2022 - др. закон);
- Закон о туризму (Службени гласник РС - бр. 17/2019);
- Закон о јавном информисању и медијима (Службени гласник РС, бр. 92/2023);
- Закон о родној равноправности (Службени гласник РС, бр. 52/2021);
- Закон о буџетском систему (Службени гласник РС, бр. 54/2009, 73/2010, 101/2010);101/2011, 93/2012, 62/2013, 63/2013 - испр., 108/2013, 142/2014, 68/2015 - др. закон, 103/2015, 99/2016, 113/2017, 95/2018, 31/2019, 72/2019, 149/2020, 118/2021, 138/2022, 118/2021 - др. Закон и 92/2023);
- Закон о црквама и верским заједницама („Службени гласник РС", бр.36/2006);
- Стратешки приоритети развоја културе Републике Србије од 2021. до 2025.

године (Одлука владе РС од 21.01.2021. године);

- Стратегија развоја образовања у Србији до 2030. године („Службени гласник РС", бр. 63/2021);
- Стратегија развоја туризма Републике Србије за период од 2016. до 2025. године („Службени гласник РС", бр. 98/2016);
- Национална стратегија за младе за период од 2025. до 2030. године („Службени гласник РС", бр. 9/2023);
- Уредба о утврђивању Програма доделе бесповратних средстава за организовање манифестације под називом „Михољски сусрети села“ за 2024. годину („Службени гласник РС", бр. 3/2024, 30/2024-14);
- Уредба о критеријумима, мерилима и начину избора пројеката у култури који се финансирају и суфинансирају из буџета Републике Србије, Аутономне покрајине, односно јединица локалне самоуправе („Службени гласник РС", бр. 106/2016 и 112/2017);
- Правилник о Националним стандардима за обављање библиотечко-информационе делатности („Службени гласник РС", бр. 39/2013);
- Правилник о ближим условима за обезбеђење одговарајућег простора и опреме за смештај и заштиту архивске грађе и документарног материјала код ствараоца и имаоца архивске грађе и документарног материјала („Службени гласник РС", бр. 111/2021).

Градски документи:

- Статут града Крушевца („Службени лист града Крушевца", бр. 15/2018 и 11/2024);
- План развоја града Крушевца за период 2025-2032. године („Службени лист града Крушевца", бр. 14/2024);
- Стратегија развоја урбаног подручја града Крушевца за период 2024-2034. године („Службени лист града Крушевца", бр. 7/2024);
- Одлука о приступању изради Плана развоја културе града Крушевца за период 2025-2027. Године („Службени лист града Крушевца", бр. 12/2024);
- Локални акциони план за младе 2020–2025. година („Службени лист града Крушевца", бр. 16/2 други део 2019);
- Локални план акције за децу 2019–2025. година („Службени лист града Крушевца", бр. 16/2018);

- Одлука о подизању и одржавању споменика, спомен обележја и мурала на територији града Крушевца („Службени лист града Крушевца", бр.4/2010 и 14/2023);
- Локални акциони план за социјално укључивање Рома и Ромкиња града Крушевца за период 2021-2023. године који је Закључком Привременог органа града Крушевца I број 022-485/2023 од 24.11.2023. године продужен до 2025. године;
- Локални акциони план за родну равноправност града Крушевца за период 2024-2027. године („Службени лист града Крушевца", бр.12/2024);
- Одлука о условима и начину плаћања доприноса за пензијско и инвалидско осигурање и доприноса за здравствено осигурање за самосталне уметнике („Службени лист града Крушевца", бр.23/21);
- Правилник о начину, поступку и критеријумима доделе средстава традиционалним црквама и верским заједницама на територији града Крушевца и црквама и манастирима који припадају Епархији крушевачкој („Службени лист града Крушевца", бр. 5/17);
- План одрживе урбане мобилности за период 2017 – 2030. године.

3. ОПИС ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА

3.1. О Крушевцу

Општи подаци о Граду

Град Крушевац је смештен у долини Западног Поморавља, на реци Расини у Расинском округу. Територија Града Крушевца се простире на површини од 854km². И^{ма} 101 насељено место, 92 катастарске општине и 54 месне заједнице. Према попису становништва из 2022. године на територији града Крушевца живи 113.582 становника.

Крушевац је економски, административни, културни, здравствени, образовни, информативни и спортски центар Расинског управног округа у региону Шумадије и западне Србије.

Према степену развијености спада у II групу развијености¹.

Најзначајнији празник за град Крушевац свакако је Видовдан, празник који је дубоко укорееен у свести становништва на овим просторима као дан погибије кнеза Лазара у борби за очување своје државе и народа. У српској народној традицији Видовдан се обележава као дан Косовског боја 1389. године. Стога га је Српска Православна Црква од 1892. године, озваничила и уврстила у своје празнике. На основу

¹ Уредба о утврђивању јединствене листе развијености региона и јединица локалне самоуправе за 2014. годину ("Сл. гласник РС", број 104/2014)

Статута општине Крушевац од 2002. године се Видовдан, односно 28. јун, прославља као Дан града. Ова манифестација, у току јуна месеца, садржи разноврсне програме, уз учешће бројних градских установа и организација.

Градска слава Крушевца је Света Тројица (Силазак Духа Светога). Као слава Града Крушевца прославља се од 1997. године у организацији Црквене општине. На Видовдан се такође сваке године, у цркви Лазарици, даје помен косовским, али и свим другим изгинулим српским ратницима у ослободилачким ратовима. У спомен парку „Слободиште“ до 2000. године одржавала се манифестација под називом „Свечаности слободе“ коју је креирао Добрица Ћосић. Од 2001. године на „Слободишту“ се одржавају Видовданске свечаности.

Обележавање Дана ослобођења града Крушевца „14. Октобар“ је манифестација посвећена Дану ослобођења града Крушевца у Првом и Другом светском рату. Поводом Дана ослобођења, током целог месеца октобра, одржавају се разноврсни програми градских установа и организација.

Из Крушевца је поникло и у Крушевцу су живеле многе знамените личности које су уткане у историју града.

Култура је важан сегмент развојне политике града Крушевца. Изузетно богато културно-историјско наслеђе чини велики број знаменитости које се односе на косовску епоху и Крушевац у средњем веку. Крушевац, као некадашња престоница негује успомене не само на средњовековни период, већ и на важне историјске догађаје XX века. Крушевац, као једини град на Балкану који је носилац признања "Весник мира" и добитник "Медаље мира", има дугогодишњу међународну сарадњу са великим бројем братских градова: Пистоја (Италија), Трогир (Хрватска), Крф (Грчка), Сент Андреја (Мађарска), Киријат Гат (Израел), Рмнику Влчеа (Румунија), Бијељина (Република Српска - Босна и Херцеговина), Жалец (Словенија), Стара Загора (Бугарска), Волгоград (Русија).

Географски подаци

Географски положај и историјска прошлост града Крушевца условили су да Крушевац располаже богатим културно-историјским наслеђем, односно културним знаменитостима које обележавају његов идентитет и чине га препознатљивим и аутентичним.

Крушевац се налази у централном делу Републике Србије и захвата најјужнији крај панонског обода и перипанонске Србије. Границе се простиру између 43°22'29" и 43°42'17" северне географске ширине и 21°9' и 21°34'8" источне географске дужине и обухватају део слива реке Расине, подручје доњег тока реке Западне Мораве, између планина Копаоника, Жељина и Јастрепца и простире се од граничних делова Шумадије до Јужне Србије. Долина Западне Мораве је једна од важнијих долина у Србији. Ова долина упоредничког правца је важна трансверзала западне Србије. Као западни огранак моравско-вардарске удолине, она везује источну Србију и Босну и зато се кроз њу одвија саобраћај у оба правца, а котлине у њеном саставу су стетишта живота и привреде околних крајева. Највећа и најважнија котлина у композитној долини Западне Мораве је Крушевачка котлина. Она је између Левча и Темнића на атару Жупе, подгорине Копаоника и Јастрепца на југу; Краљевачка котлина и Ибарска долина су западно од ње, док су великоморавска и јужноморавска долина на истоку.

Природна предиспонираност терена је условила да путеви из Темнића, Жупе, подгорине Јастрепца и Копаоника воде ка Крушевачкој котлини и сви ови крајеви

гравитирају према котлини. Ове карактеристике рељефа непосредно су утицале и на развој саобраћајне мреже.

Крушевац укупно има 461 km пута, од чега 386 km чини савремени коловоз. Један од главних саобраћајних коридора је Е-75, који из југоисточне Европе води према Западној Европи, пресеца субрегион Крушевца са североисточне стране. Крушевац је са овим правцем повезан новим аутопутем у оквиру Моравског коридора, преко кога је прикључен на мрежу европских аутопутева.

Магистрални путни правци, који у систему државних путева представљају основне носиоце саобраћаја у Србији, пресецају територију Крушевца дуж десне обале реке Западне Мораве. Магистрални путни правац М-5 (Појате-Крушевац-Краљево-Чачак) је значајан западно-моравски коридор који се поклапа са правцем европског пута Е-761.

Историјски подаци – Крушевац, средњовековна тврђава Лазара Хребљановића

Крушевац је као своју престоницу подигао кнез Лазар 1371. године. Крушевац се први пут спомиње 1387. године, у повељи којом кнез Лазар у својој утврђеној престоници потврђује трговачке привилегије Дубровчанима. Крушевац је постао привредно и културно седиште Србије, место из којег се руководило и из којег је потицала иницијатива за организацију државе.

Крушевац је добио назив по камену крушцу, облом речном камену од којег је већим делом град и сазидан.

Након Косовског боја, Крушевац је постао престоница вазалне Србије, све док деспот Стефан није преселио престоницу у Београд. После коначног ослобођења од Турака 1833. године, град почиње нагло да се развија и напредује, те постаје један од већих регионалних центара тадашње Србије.

Демографски подаци

По *Попису становништва из 2022. године* у граду Крушевцу живи 113.582 становника (55.189 мушкараца и 58.393 жена) у 41.488 домаћинстава. Просечан број чланова по домаћинству износи 2,73. У граду Крушевцу има 70.589 радно способних грађана (од 15-64 године). Просечна старост становништва износи 44,99 година, што је за 0,21 године мање од националног просека (45,2). На градском подручју живи 53.746 становника, а на сеоском подручју и осталим насељеним местима 59.836 становника.

Специфичности демографске слике Крушевца

Према попису становништва из 2022. године, на територији града Крушевца има 113.582 становника, од чега 55.189 мушког (48,59%) и 58.393 (51,41%) женског пола.

Табела број 1 – Становништво по насељима и полној структури по попису из 2022. године

Насеља	Становништво на територији града Крушевца					
	Укупно	%	Мушкарци	%	Жене	%
Градско подручје	53.746	47%	25.098	47%	28.648	53%
Остала насеља	59.836	53%	30.091	50%	29.745	50%
Укупно	113.582	100%	55.189	49%	58.393	51%
Процентуално учешће жена и мушкараца у укупном становништву	113.582	100%	55.189	49%	58.393	51%

Извор: Попис 2022, Републички завод за статистику

Највећи број становника града Крушевца живи у сеоском и приградском подручју (53%), док остали део становништва живи у градском подручју (47%).

У табели је приказана структура становништва према полу и старости.

Табела број 2 - Становништво према полу и старости на територији града Крушевца

Старосна структура	МУШКАРЦИ	ЖЕНЕ	УКУПНО
0-4 година	2.432	2.255	4.687
5-9 година	2.633	2.438	5.071
10-14 година	2.846	2.607	5.453
15-19 година	3.205	2.905	6.110
20-24 година	2.966	2.866	5.832
25-29 година	3.018	2.826	5.844
30-34 година	3.057	2.880	5.937
35-39 година	3.670	3.534	7.204
40-44 година	3.905	3.950	7.855
45-49 година	4.369	4.378	8.747
50-54 година	3.788	3.962	7.750
55-59 година	3.437	3.847	7.284
60-64 година	3.750	4.276	8.026
65-69 година	4.298	5.139	9.437
70-74 година	3.887	4.778	8.665
75-79 година	1.893	2.545	4.438
80-84 година	1.244	1.892	3.136
85 и више година	791	1.315	2.106
УКУПНО	55.189	58.393	113.582

Извор: Попис 2022, Републички завод за статистику

Компаративна анализа броја становника по попису из 2022. година са пописима из претходних година је дата у следећој табели:

Табела број 3 - Становништво према полу и старости по пописним годинама

ГОДИНА	1991.	2002.	2011.	2022.
Укупно				
Мушкарци	67.520	63.757	62.802	55.189
Укупно жене	70.591	67.611	65.950	58.393
УКУПНО	138.111	131.368	128.752	113.582

Извор: Попис становништва

У поређењу са претходним пописима становништва, град има 15.170 становника мање у односу на 2011. годину, 17.786 становника мање у односу на 2002. годину, а 24.529 становника мање у односу на 1991. годину, што је резултат негативне стопе природног прираштаја који је постао општа појава у Републици Србији.

Други карактеристичан тренд који се уочава је пораст старог становништва на територији града Крушевца (преко 60 година) и све већи проценат удела у укупном становништву и то: од 17,95% (1991), 22,58% (2002), 25,72% (2011) и 31,28% (2022). Овај тренд треба имати у виду приликом креирања социјалне заштите града Крушевца и пројектовања облика услуга и мера.

Табела број 4 - Становништво старо преко 60 година на територији града Крушевца и у Републици Србији

ГРАД КРУШЕВАЦ			РЕПУБЛИКА СРБИЈА	
Преко 60 год.	Број	% у укупном становништву	Број	% у укупном становништву
1991.	24.790	17,95%	1.415.163	18,09%
2002.	29.662	22,58%	1.684.289	22,46%
2011.	33.121	25,72%	1.778.730	24,75%
2022.	35.538	31,28%	1.940.761	29,20%

Извор: Попис становништва

По Попису из 2022. године, удео старог становништва у укупном броју становника на територији града Крушевца је нешто виши у односу на национални просек (за 2,08%). Као и на читавој територији Републике Србије приметан је пад наталитета и процес старења становништва и повећана миграција сеоског становништва у градско подручје.

Табела број 5 - Становништво старо 65 и више година на територији града Крушевца и у Републици Србији (Попис 2022. године)

Пописна година	ГРАД КРУШЕВАЦ				РЕПУБЛИКА СРБИЈА			
	Мушкарци	Жене	Укупно	% у укупном становништву	Мушкарци	Жене	Укупно	% у укупном становништву
2022.	12.113	15.669	27.782	24,46%	632.830	836.025	1.468.855	22,10%

Извор: Попис 2022, Републички завод за статистику

Према Попису из 2022. године, укупан број старијих лица који имају 65 и више година је 27.782, што представља 24,46% у односу на укупан број становника, а што је за 4.946 више у односу на 2011. годину када их је било 22.836 или 17,74%. Највећи број становника града је у старосној доби од 65-69 година (9.437).

Табела број 6 – Промена броја становника на територији града Крушевца по пописним годинама

Година пописа	Укупан број становника	Промена броја становника	Промена броја становника %
1981.	132.972	-	-
1991.	134.088	1.116	0,83
2002.	131.368	-2.720	-2,03
2011.	128.752	-2.616	-1,99
2022.	113.582	-15.170	-11,78

Извор: Попис становништва Републичког завода за статистику

На основу анализе промене броја становника у односу на пописне године, у 2022. години је број становника смањен за 15.170 становника, што представља умањење броја становника за 11,78% у односу на Попис из 2011. године.

Образовна структура становништва

Статистичким подацима је, према школској спреми, обухваћено становништво старости од 15 година и класификовано је у девет група. Полазећи од поменуте категорије становништва и класификације, по попису из 2022. године, град Крушевац има 98.371 становника.

Табела број 7 – Образовна структура становништва (Попис 2022.)

ОБРАЗОВАЊЕ		Укупно	Лица мушког пола	Лица женског пола
Без школске спреме		1.018	273	745
Непотпуно основно образовање		6.087	1.612	4.475
Основно образовање		19.147	8.868	10.279
Средње образовање	Гимназија	2.548	1.160	1.388
	Средње стручне школе у трајању краћем од 4 године	17.404	10.762	6.642
	Средње стручне школе у трајању од 4 године	30.835	14.510	16.325
	Специјализација после средњег образовања	1.012	817	195
	Свега	51.799	27.249	24.550
Више образовање		6.316	2.937	3.379
Високо образовање		13.831	6.245	7.586
Непознато		173	94	79
УКУПНО		98.371	47.278	51.093

Највећи број становника на територији града Крушевца има средњу стручну спрему (53%).

Извор: Попис 2022, Републички завод за статистику

Културна баштина

Урбано насеље Крушевац као средњовековна српска престоница има богату културну баштину на својој територији.

Најзначајнији је археолошки парк "Лазарев град", заштићено културно добро од изузетног значаја које обухвата:

- Цркву Лазарицу, дворску цркву кнеза Лазара изграђену у стилу моравске архитектуре,
- Народни музеј,
- Споменик кнезу Лазару, дело вајара Небојше Митрића,
- Донжон кулу средњовековног утврђења, и
- Остатке Кнежевог двора.

Заштићена културна добра од великог значаја су Грчки шор, Меморијални комплекс "Слободиште", Зграда Окружног начелства и Кућа Симића у Крушевцу. У Грчком шору заштићена је просторна културно - историјска целина Бегова кућа са породичним кућама са обележјем народног градитељства друге половине 19. века. Зграда Окружног начелства у којој је смештена Градска управа има 47 мозаика и 3 витража у свечаној

Мозаик сали, који описују Моравску Србију. На јужној периферији урбаног насеља налази се Меморијални комплекс „Слободиште“, просторна културно - историјска целина на месту где је током Другог светског рата стрељано више стотина родољуба. На улазу у меморијални комплекс налази се Споменик палим припадницима војске, полиције и резервног састава (1991 - 1999. године). Неопходно је програмски уредити Меморијални комплекс "Слободиште".

Проглашена непокретна културна добра су Уметничка галерија (са спољним и унутрашњим обележјима неоренесансе и сецесије) и Споменик косовским јунацима (дело Ђорђа Јовановића). Наупара-црква са непосредном околином (Богородичина црква) - манастир Наупаре је споменик културе од великог значаја; Споменички комплекс у селу Бела Вода, чесма, гробље и кућа Милуновића, проглашени су као културно добро - споменик културе.

Претходну заштиту ужива 147 објеката, а рекогносциран је 21 археолошки локалитет на подручју урбаног насеља.

Пет крушевачких чесама које сведоче о давним временима, значајан су део градитељске баштине Крушевца. Међу њима најпознатија је чесма кнеза Лазара (под претходном заштитом), у подграђу некадашњег утврђеног Крушевца, у чијој непосредној близини се налазе остаци турског купатила.

Није вредновано модернистичко, социјалистичко и индустријско архитектонско наслеђе.

3.2. Организација и функционисање културе у Крушевцу

Градска управа и финансирање културе у Граду

Локална самоуправа поседује ауторитет за вођење културне политике града – оснива установе у култури, прати и обезбеђује њихово функционисање, организује вршење послова у вези са заштитом културних добара од значаја за град, подстиче развој културног и уметничког стваралаштва, обезбеђује средства за финансирање и суфинансирање програма и пројеката у области културе од значаја за локалну самоуправу и ствара услове за рад установа у култури чији је оснивач.

Послови у области културе у Градској управи Крушевац су у надлежности Одељења за друштвене делатности и Одељења за финансије, која спроводе стручне и административне послове у непосредном спровођењу закона и других прописа. У оквиру Одељења за друштвене делатности је Служба за образовање, културу, омладину, спорт и информисање. Град финансира расходе за запослене, материјалне трошкове, програмске активности и капиталне инвестиције установа културе.

Градска управа Крушевац расписује *Јавни конкурс за финансирање и суфинансирање пројеката* који својим квалитетом доприносе развоју и презентацији уметности и културе у граду Крушевцу који је усклађен са принципима Уредбе о критеријумима, мерилима и начину избора пројеката у култури који се финансирају и суфинансирају из буџета Републике Србије, аутономне покрајине, односно јединица локалне самоуправе и начелима Закона о култури.

Законом о култури ("Сл. гласник РС", број 72/2009, 13/2016, 30/2016 - испр., 6/2020, 47/2021 и 78/2021) чланом 70. утврђена обавеза јединице локалне самоуправе да уплаћује доприносе за пензијско и инвалидско осигурање и доприносе за здравствено осигурање за самосталне уметнике из члана 58. став 2. Закона о култури.

Одлуком о условима и начину стицања права на плаћање доприноса за пензијско и инвалидско осигурање и доприноса за здравствено осигурање за лице које је стекло статус самосталног уметника на територији града Крушевца („Сл. лист града

Крушевца", број 23/21) утврђени су ближи услови и начин стицања права на уплату доприноса за пензијско и инвалидско осигурање и доприноса за здравствено осигурање из средстава буџета града Крушевца за лице које је стекло статус самосталног уметника.

Град Крушевац на основу јавног конкурса врши расподелу средстава традиционалним црквама и верским заједницама на територији града Крушевца и црквама и манастирима који припадају Епархији крушевачкој. Право учешћа на конкурсима имају цркве и верске заједнице које су одређене као традиционалне цркве Законом о црквама и верским заједницама и које делују на територији града Крушевца.

У складу са Одлуком о буџету Града Крушевца планирана средства за ову област користе се за финансирање: изградње или обнове цркава, манастира и верских објеката, адаптације или реконструкције цркава, манастира и верских објеката, инвестиционог и текућег одржавање цркава, манастира и верских објеката и финансирање догађаја битних за верску заједницу.

Статистички подаци који се односе на вероисповест грађана Града Крушевца је следећа: православна 95,01%; католичка: 0,14%, протестантска: 0,02%, остале хришћанске: 0,01%, исламска: 0,19%, источњачке: 0,01%, остале вероисповести: 0,02%, агностици: 0,02%, нису верници (атеисти): 0,33%, нису се изјаснили: 1,00%, непознато: 1,52%.

Град Крушевац је донео и Одлуку о подизању и одржавању споменика, спомен обележја и мурала на територији града Крушевца („Сл.лист града Крушевца", бр.4/2010 и 14/2023).

Град Крушевац је члан Сталне конференције градова и општина, као и мреже ЦИВИНЕТ и Весник мира.

Кључне актере у култури града Крушевца и разноликост културне понуде употпуњује и цивилни сектор, односно бројна удружења грађана у култури која се баве савременим стваралаштвом и неговањем традиције, омладинске организације и организације које се баве младима. Такође, велику улогу у овој области имају и медији: Регионална ТВ РТК, локалне телевизије - ТВ Плус и ТВ Јефимија; Локални штампани недељници „Победа" и „Град"; Локалне радио станице и WEB портали.

Установе културе у Крушевцу

За неговање и презентацију културног садржаја задужене су установе културе: Народни музеј Крушевац, Народна библиотека Крушевац, Историјски архив Крушевац, Крушевачко позориште и Културни центар Крушевац. Промоцији и неговању културно историјског наслеђа доприноси Туристичка организација Града Крушевца као и Установа у култури „Ромски културни центар".

Народна библиотека Крушевац

Народна библиотека Крушевац најстарија је културна институција у граду. Традиција библиотечко-информационе делатности почиње оснивањем Читалишта 8. фебруара давне 1857. године. Немирна времена и догађаји који су уследили почетком XX века довели су до прекида рада у библиотечкој делатности на нивоу града. У Крушевцу у периоду између два светска рата формиране су: 1. Књижница трговачке омладине (1929), 2. Јавна библиотека коју у ондашњој локалној периодици различито називају (Читаоница, Народна

читаоница и народна књижница, 1930) и 3. Библиотека Руског одсека соколског друштва (1937). Свакако треба поменути да је у овом периоду радила и Гимназијска књижница.

Са развојем привреде града након Првог светског рата код грађанске класе јавила се потреба да варош добије јавну библиотеку. Први јавни апел да се изабере одбор за отварање Крушевачке Грађанске Читаонице, одржан 26. фебруара 1928. године, није имао успеха. Проблем оснивања јавне књижнице са читаоницом поново се актуелизује током 1930. године. Читаоница је 1. маја 1930. године отпочела рад у сали "Малог Такова", а затим у згради начелства и до почетка Другог светског рата имала је проблема са адекватним простором. Књижница Крушевачке Трговачке омладине основана је почетком 1929. године и смештена у сали женске основне школе са циљем да код грађанства популарише књигу и читање и развије читалачке навике. Оснивачи су желели да развију културу читања и укажу на значај библиотеке као културне институције. Уједно су увидели и потребу да њихова књижница треба да буде отворена за све грађане и да сви грађани могу да је користе под једнаким условима. Марта 1937. године књижничари Витомир Ступљанин и Живота Костић уредили су правила коришћења Књижнице Крушевачке трговачке омладине, која су била штампана и налепљена на предњој унутрашњој корици сваке књиге. Управа Крушевачке трговачке омладине желела је да утиче како на појединце тако и на бројна удружења да донаторством помогну функционисање и обогате књижни фонд библиотеке. И данас у књижном фонду Народне библиотеке Крушевац, постоје књиге са печатом и Правилима коришћења Књижнице трговачке омладине.

Након Другог светског рата, 1. октобра 1947. године из фронтловске библиотеке и више самосталних библиотечких целина, основана је Градска библиотека, која је више пута мењала локацију. Библиотека 1967. године добија на трајно коришћење простор у згради Дома синдиката на првом спрату.

Народна библиотека Крушевац руководи се вредностима које савремена библиотечко-информациона делатност промовише: оријентисаност ка кориснику, промоција књиге и читања, промоција локалне културне баштине, развијање естетских осећања код корисника и усмереност ка технолошким иновацијама. Наша визија је – *БИБЛИОТЕКА ТРЕЋЕ МЕСТО*, између посла (школе) и куће. Библиотека ради на: стварању инспиративног окружења за креативно коришћење слободног времена, учење, дружење. Посебна пажња се посвећује подизању квалитета обављања делатности ради задовољења културних, информационих, образовних и естетских потреба становника Крушевца и на тај начин Библиотека доприноси квалитету живота локалне заједнице. Од 1994. године Народна библиотека Крушевац остварује матичне функције на подручју Расинског округа. У свим општинама округа (Александровац, Трстеник, Крушевац, Ћићевац, Брус и Варварин) библиотечко-информациона делатност реализује се у оквиру функционисања библиотека као самосталних установа.

Манифестације које организује Библиотека су: Национални дан књиге, Дан дечије књиге, Дан ауторских права – према плану Народне библиотеке Србије; "Вечери међу књигама" – представљање књига; "Библиотека на тргу" – сусрети деце, библиотекара и аниматора на тргу, у школи и базенима; "Читалиште – купалиште", у организацији са Спортским центром током лета на отвореним базенима пружање библиотечко-информационих услуга, организација догађаја; "Видовданске едукативне радионице за децу", "Видовдански сусрети библиотекара" и „Од свитка до скана" за Видовдан; У сарадњи са Филолошким факултетом Универзитета у Београду организација међународних стручно научних скупова: Дело Добрице Ћосића (2017) и Косовка битка 630 година (2019); "Овде је некада била..." – сећање на медицинске сестре чланице

Шкотске женске болнице, организација акредитованих семинара за библиотекаре Расинског округа.

О успешности остваривања програмских задатака и деловања у својој средини сведоче преко 40 признања, диплома, похвалница, плакета и награда, које је друштвена заједница, ужа и шира, доделила Народној библиотеци Крушевац. Издвајају се: Орден заслуга за народ са златном звездом, од Председништва СФРЈ, 1982. године; награда Милорад Панић Суреп, Заједнице матичних библиотека Србије, 1974. године и Вукова награда, од Културно-просветне заједнице Србије, 1981. године.

Библиотека ради у 1168m² простора у Дому синдиката и простору који је 2010. године добила на коришћење за *Кутак за младе* што према актуелним Националним стандардима представља свега око 40% од простора неопходног за рад јавне библиотеке у граду величине Крушевца.

У огранку Беле Воде Библиотека располаже са још 16m², што укупно на подручју општине Крушевац у мрежи јавних библиотека износи око 1.184m². Са огранцима – на подручју општине Крушевац укупни простор је 1.184m², односно 9,20m² на хиљаду становника (што је унапређење у односу на претходни записник из 2016. године када је било 8,23m²). Ово је знатно испод просека у Републици Србији који је у 2017. години износио 13,88m² на хиљаду становника, односно испод просека у Централној Србији који је у 2017. години износио 12,21m² на хиљаду становника.

За рад Библиотеке у граду Крушевцу неопходно је око 2.000 m². Записником о надзору који је извршен 6. септембра 2021. године константовано је да: „Библиотека нема просторију за јавне скупове нити адекватан изложбени простор, део фонда смештен је у затвореним витринама у ходнику. Радни простор Библиотеке врло је скроман и недовољан за организацију рада у стандардним условима. Простор у коме Библиотека ради дефинитивно је недовољан и неадекватан и представља дугогодишњу основну сметњу даљем развоју Народне библиотеке у Крушевцу“.

Народна библиотека Крушевац од 2016. године интензивно ради на неговању српског језика и ћириличног писама у сарадњи са Министарством културе, Катедром за српски језик Филолошког факултет у Београду, Вуковом задужбином из Београда и Институтом за српски језик и књижевност САНУ. У сарадњи са овим институцијама Библиотека организује за ученике крушевачких средњих школа предавања, трибине, радионице. Посебно се истиче сарадња са професорима Гимназије, Медицинске школе и Музичке школе "Стеван Христић".

Народна Библиотека Крушевац је у 2021. години, 2022. години и 2023. години издала по три публикације.

Табела број 8: Број и вредност набављених књига по годинама и изворима у Народној библиотеци Крушевац

Година		2021.	2022.	2023.	УКУПНО
Куповина књига	Број	1.337	1.855	2.550	5.742
	Средства (РСД)	989.031,30	1.932.173,00	1.927.856,50	4.849.060,80
Откуп РМК	Број	1.972	1.672	1.847	5.491
	Средства (РСД)	1.464.026,16	1.436.904,03	1.345.998,96	4.246.931,15

План развоја културе града Крушевца за период 2025-2027. година

Поклон	Број	2.392	2.686	1.872	6.950
	Средства (РСД)	1.228.796,97	740.668,09	999.308,21	
Укупан број књига		5.702	6.213	6.269	18.184
Укупна средства (РСД)		3.681.854,43	4.109.745,12	4.273.163,67	

Табела број 9: Број корисника у Народној библиотеци Крушевац

Врста услуге	2023.
Број пружених услуга	71.985
Број виртуелних посетилаца	68.991
Број виртуелних посета	139.150
Број пружених мобилних услуга	2.500
Новоуписани	5.141
УКУПНО	8.892

Легенда: ж. -жене; м.- мушкарци; дев.-девојчице; деч.-дечац; п.-предшколци; о.-основци

Табела број 10: Корисници Позајмног одељења за одрасле по категоријама / занимањима

Занимање	2021.	2022.	2023.
Средњошколци	633	660	490
Студенти	211	210	222
Непосредна производња	33	38	68
Друштвене делатности	849	772	651
Пољопривредници	3	3	3
Остало	1.088	1.051	1.047
Укупно	2.817	2.734	2.481

Табела број 11: Корисници Позајмног одељења за одрасле по категоријама/полна структура

Пол	2021.	2022.	2023.
Мушки	954	962	920
Женски	1.863	1.772	1.561
Укупно	2.817	2.734	2.481

Табела број 12: Корисници Дечјег одељења – деца (предшколци и прваци)

Корисници	2021.	2022.	2023.
Предшколци	1.087	981	999
Прваци	1.642	1.724	1.632
УКУПНО:	2.729	2.705	2.631

Табела број 13: Посећеност догађајима и манифестацијама у Народној библиотеци Крушевац

Врста догађаја	Број догађаја		
	2021	2022	2023.
Групна посета ђака Библиотеци	16 одељења и група	18 одељења и група	33 одељења и група
Изложба	8	9	10
Литерарни конкурс	1	1	1
Промоције	10	3	8
Радионице	22	30	24
Предавања	4	4	4
Квиз	12	10	12
Округли сто	2	1	1
Библиотека на тргу подела промо материјала – едукативни програм	12	10	6
Изађите на трг на трг –анимација деце	17	18	12
Библиотекари у гостима	10	8	8
Час у библиотеци	8	10	12
Сусрети библиотекара	2	2	2
Јубилеји и годишњице	3	3	3
Учешће у градским манифестацијама	5	7	7
Манифестације	6	6	6
Конференција дигитална хуманистика	-	-	1

Народни музеј Крушевац

Народни музеј Крушевац је основан 19. децембра 1951. године. Музеј представља значајну установу комплексног карактера са примарном делатношћу заснованом на прикупљању, истраживању, заштити и презентацији покретних културних добара и територијалном надлежношћу за област Расинског округа.

Оно што овај музеј чини изузетним је и његова локација. Смештен је у простору археолошког парка "Лазарев град" и обухвата археолошки локалитет – остатак средњовековног престоног града и војног утврђења кнеза Лазара. У парку се налазе аутентични остаци Донжон куле, црква Лазарица из XIV века, остаци кнежевог двора, споменик кнезу Лазару и Народни музеј. Музејски фондус садржи око двадесет и три хиљаде музеалија природњачког, археолошког, етнолошког, историјског, културно - историјског и ликовног карактера, чији је историјски корак дуг преко шест миленија — од праисторије, преко антике и средњег века, кроз раздобље турске превласти и обнове српске државности, све до средине XX столећа. За обилазак музејске поставке, посетиоцима су на располагању услуге стручног вођења на српском и енглеском језику.

Осим централног објекта у средњовековном Крушевачком граду, у састав Народног музеја Крушевац улазе и „Кућа Симића", Уметничка галерија, „Мензулана" и Меморијални комплекс „Слободиште".

Неки од објеката које користи Музеј имају статус културног добра: Музеј и Мензулана, као део Археолошког парка „Лазарев град" уживају статус културног добра од изузетног значаја, док Кућа Симића и Дом Слободиште уживају статус културног добра од великог значаја.

Након вишегодишњег рада, захваљујући средствима Министарства културе и града Крушевца, нова стална поставка у централној згради Музеја отворена је 2019. године.

Нова стална поставка Дома „Слободиште“ свечано је отворена 2023.године, након реконструкције објекта, средствима града Крушевца, Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Министарства културе Републике Србије. Стална поставка у „Кући Симића“ је расформирана због судског спора везаног за реституцију. Како је решење овог спора на виду планира се нова адаптација овог простора.

Уметничка галерија по својој концепцији је предвиђена као изложбени простор без сталне поставке. Мензулана тренутно служи као магацински простор за потребе Музеја, док се у једној просторији налази радна јединица Поште.

У Музеју и Дому „Слободиште“ обезбеђен је приступ особама са инвалидитетом.

Музеј располаже са десет збирки у којима се налази 19.540 предмета који се константно обрађују и на чијој се заштити активно ради.

За откуп музејских експоната у периоду од 2021-2023. године из буџета града је издвојено 1.227.833,00 динара, Министарства културе 2.285.000,00 динара и из сопствених средстава Музеја је извојено 323.334,00 динара.

У Музеју је 30% дигитализованог и микрофилмованог материјала.

У периоду од три године реализовано је 56 изложби, три трибине и пет радионица.

У издавачкој делатности Музеј је штампао 47 публикација.

У овом периоду објекте Народног музеја је посетило 61.130 посетилаца.

Крушевачко позориште

Професионално позориште у Крушевцу званично је основано 1946. године под називом Народно позориште Крушевац.

У првом периоду, односно до гашења професионалног позоришта 1956. године, Народно позориште у Крушевцу ради на професионализацији позоришног чина и на академизацији театарског стила у позитивном смислу те речи. Репертоар је састављен од класичних домаћих аутора и неколико руских, совјетских драматичара.

У другом периоду, после 1969. године када је враћен статус професионалног позоришта, Народно позориште у Крушевцу изводи дела савремене европске и домаће драме, а посебан успех има у драматизацији Достојевског. Исте године мења назив у Крушевачко позориште.

Трећу етапу, од 1986. па све до данас, обележава артистичка воља за променом и узлетом. Подједнако се негује српска и инострана драма, као и дечија сцена. Крушевачко позориште је међу најактивнијим театрима у Србији, под чијим се покровитељством и продукцијом одржи више од 250 програма годишње.

Крушевачко позориште учествује на свим релевантним фестивалима у Србији и региону: Стеријино позорје, Нови Сад; Фестивал професионалних позоришта "Јоаким Вујић"; Тврђава театар, Смедерево; Будва – град театар, Будва, Црна Гора; Дани Зорана Радмилковића, Зајечар; Вршачка позоришна јесен, Вршац; Дани комедије, Јагодина; Дани Миливоја Живановића, Пожаревац; Муцијеви дани, Београд; Театар фест, Добој, Република Српска – Босна и Херцеговина; Културно лето, Хасков, Бугарска; Звездариште, Београд; Дани комедије, Бјелбина, Република Српска – Босна и Херцеговина; Фестивал мале сцене и монодраме, Сарајево, Босна и Херцеговина; Јоакимфест, Крагујевац; Борини дани, Врање; Фестивал дечијих позоришта, Котор, Црна

Гора; Југословенски позоришни фестивал, Ужице, итд. Бројне награде са ових фестивала доказ су успешне репертоарске политике Крушевачког позоришта. Крушевачко позориште током године организује и три позоришне ревије: "Позоришни дани", "Дани Мале сцене Бата Путник", Божићни фестивал представа за децу "Крушка". Поред представа, у простору Крушевачког позоришта се реализују и други програми: изложбе слика, књижевне вечери, уметничке академије, концерти и друго.

Капацитет велике сале је 292 седишта, а у току је реализација пројекта Мала ноћна сцена „Марко Живић“, подрумског простора Крушевачког позоришта који је идеалан за камерне, нетипичне драмске форме као што су кабаре, интерактивне представе и психолошки театар. Неопходни су уређење, опремање и радови мањег обима како би се постигла адекватна просторна и акустична норма за извођење горепоменутих драмских форми, чија популарност код публике све више расте.

Табела број 14: Приказ броја представа Крушевачког позоришта по годинама

Број	2021.	2022.	2023.
Премијере	7	5	5
Представе	97	100	125
Гостујуће представе	28	20	45
Гостовања	30	29	20

Просечан број посетилаца у Крушевачком позоришту по представи је 250, а укупан број гледалаца у згради позоришта и на гостовањима по сезони је 15.000 гледалаца.

Крушевачко позориште је члан Заједнице професионалних позоришта Србије - „Јоаким Вујић“.

Културни центар Крушевац

Културни центар Крушевац је настао 1992. године спајањем Дома омладине и пионира Младост и ДП Крушевац филм. Дуга и плодна историја сјединила се у богато искуство, које запослени у данашњем Културном центру користе за реализацију импозантног броја програма са културним садржајем. Културни центар располаже са више просторних целина, прилагођених културном садржају који се у њима реализује. У оквиру зграде Дома омладине налази се Бела сала и Клуб Културног центра Крушевац. Културном центру Крушевац припадају и биоскоп Крушевац, Легат Милића од Мачве и летња сцена Културно просветне заједнице.

У оквиру Културног центра Крушевац раде уметничке радионице и школе за говор и глуму, класичан балет, плес, ликовни студио, креативно писање, школа гитаре и дечији хор. У току године Културни центар Крушевац реализује више од 400 програма са великим бројем посетилаца (Видовданска манифестација "Чарапански дани", Фестивал хумора и сатире "Златна кацига", Фестивал музике за децу Расинског округа, Крушевачка књижевно-филозофска школа, књижевни програми, трибински програми, драмски програми - ТИН ФЕСТ (Фестивал средњошколског театра). ФЕШТ (Фестивал школског театра), ликовни програми, музички програми и друго. У Легату Милића од Мачве реализују се програми од којих је најважнији Видовдански – Триптих: Распето Косово. Музички програми организовани су кроз различите музичке жанрове.

Табела број 15: Приказ реализованог броја културних садржајау Културном центру Крушевац

Број	2021..	2022.	2023.
Књижевне вечери	37	33	35
изложбе	19	20	14
Предавања, трибине, дебате	11	7	8
радионице	27	21	11
Остали пратећи програми	11	6	12
концерти	13	8	12
Премијере филмова	3	/	/
Пројекције филмова	499	414	401
Различите манифестације	29	29	20
Манифестације и програми КПЗ	40	193	211

Биоскопске пројекције је од 2021. до 2023. године погледао 34.151 гледалац.

Осим филмских пројекција, сви програмски садржаји Културног центра Крушевац су бесплатни и многи се одржавају на отвореном простору, па је због тога тешко одредити број посетилаца за сваки програм.

Културни центар је члан Удружења карикатуриста Србије „FEKO“ и члан је Мреже киноприказивача Србије.

Историјски архив

Историјски архив Крушевац је јавни архив, установа у области културе, односно установа заштите која обавља архивску делатност. Историјски архив Крушевац је установа заштите за територију више јединица локалне самоуправе и у његовој надлежности је заштита архивске грађе и документарног материјала насталих у раду органа јединица локалне самоуправе и других стваралаца и ималаца од интереса за те јединице локалне самоуправе.

Послове заштите архивске грађе и документарног материјала Историјски архив Крушевац, са Одељењем Архива у Трстенику, обавља у оквиру следеће територијалне надлежности, и то: град Крушевац, Ћићевац, Варварин, Трстеник, Александровац и Брус. (Решење о утврђивању територије Архива ("Сл.гласник РС, бр.7/96).

Историјски архив Крушевац је установа која обавља делатност у области културе, у оквиру своје територијалне надлежности која обухвата подручје Расинског управног округа и бави се прикупљањем, сређивањем, обрадом и чувањем архивске грађе и регистратурског материјала 1948-1952. Национални комитет ослобођења Југославије, донео је Одлуку о заштити и чувању културних споменика и старина 20. фебруара 1945. године. Након пар година, 12. марта 1948. године, издата је наредба Савезне владе о привременом обезбеђењу архива. Истовремено, Министарство просвете НР Србије је донело одлуку о формирању Архивских средишта у окружним центрима у Србије. У депоима Архива, чува се укупно 829 фондова органа управе, школства, цркава и манастира, привредних и других организација, културних, социјалних и других установа, као и многобројних удружења са територије Расинског округа, са око 8.500 дужних метара документације.

Најстарију архивску грађу у депоима Архива чине фондови: • Кожетинска црква (1834-1972.), • Матичне књиге рођених, венчаних и умрлих вођене у 31-ој цркви од 1837. до 1946. године • Начелство округа крушевачког (1839-1921. године). У раду са корисницима архивске грађе, данас, говори се о приближно 4.000 странака на годишњем

нивоу, преко 8.000 издатих оверених фотокопија и око 1.500 истраживача. Упити о архивској грађи, као и захтеви, пристижу и преко mail-а и facebook странице. Архив се константно прилагођава новим трендовима у друштву и прераста у савремену установу, спремну да изађе у сусрет сваком будућем захтеву. Један од започетих послова је и израда веб странице Архива и припреме за израду новог и обухватнијег Водича кроз архивску грађу.

Табела број 16: Број регистратура, фондова и збирки Историјског архива Крушевац

Назив регистратура и фондова	2021.година	2022.година	2023.година
Број евидентираних регистратура	1603	2990	3019
Количина архивске грађе у дужним метрима	4910,85	7060,85	7190,57
Број личних и породичних фондова и збирки			
Укупан број фондова	848	849	852
Фондови органа власти, управе и др.организација	832	833	836
Лични и породични фондови	6	6	6
Збирке	10	10	10
Граничне године грађе	1834-2018	1834-2021.	1834-2021.
Несређена архивска грађа	998,90	1205,86	946,87
Однос сређених и несређених фондова и збирки	79,66%	83%	86,83%
% дигитализованог и микрофилмов.материјала	48 фондова	48 фондова	48 фондова

Историјски архив Крушевац нема довољно адекватног простора за смештај архивске грађе. Наиме, Историјски архив Крушевац смешта архивску грађу на три локације, а запослени радници раде на две локације у граду. Депои не задовољавају прописане стандарде: депо у Дому синдиката који је смештен у подрумске просторије, депо у бившој згради ГП „Јастребац“ који је некада био конференцијска сала и депо у истој згради који се налази у подрумским просторијама. Управна зграда Историјског архива Крушевац, која се налази у улици Мајке Југовића број 6 у Крушевцу, налази се у поступку реституције.

Културна инфраструктура

У Крушевцу културну инфраструктуру чини низ културних институција у надлежности ЈЛС: Народни музеј, Народна библиотека, Историјски архив, Крушевачко позориште и Културни центар. Већина тих институција има потребе за реконструкцијом или изградњом својих објеката.

Приватни сектор није препознат као могућност задовољавања дела потреба установа културе. Културни центар Крушевац, који управља објектима Летње сцене КПЗ, биоскопом „Крушевац“, Галеријом Милића од Мачве и Дечјим центром, има потребу за реконструкцијом ових објеката у циљу побољшања културне понуде. Потребна је изградња новог објекта за Крушевачко позориште, јер постојећи капацитети не задовољавају двојаку продукцију - извођење вечерњих и програма за одрасле и дечије сцене, односно, припреме и извођења представа за децу, али и других активности и програма намењених том узрасту (школе глуме, радионице, манифестације и сл.).

Историјски архив Крушевац послује на 3 локацијске јединице, а потребно је обезбедити нови објекат који би објединио како архивску грађу коју Историјски архив Крушевац поседује, тако и запослене у овој установи. Постојећи објекти – Управна

зграда у улици Мајке Југовића бр. 6, део зграде - део гаражног простора, приземље и део првог спрата у бившој управној згради ГП Јастребац у Крушевцу, улица Балканска 63, и подрумски простор у Дому синдиката – испуњавају минимум или не испуњавају услове прописане архивским правилима. Нови објекат би требало изградити у складу са Законом о архивској грађи и архивској делатности и Правилником о ближим условима за обезбеђење одговарајућег простора и опреме за смештај и заштиту архивске грађе и документарног материјала као ствараоца и имаоца архивске грађе и документарног материјала.

У објекту Дома Синдиката смештена је и установа Народна библиотека Крушевац, која је матична библиотека за Расински округ са законски повереним дужностима организовања библиотечно - информационе делатности у Расинском округу, као и повереним дужностима на пољу евиденције и заштите старе и ретке библиотечке грађе. Књижни фонд Библиотеке броји преко 173.000 монографских публикација, а њене услуге користи више од 7.000 грађана. Укупно на подручју града Крушевца у мрежи јавних библиотека има око 1.184 m², односно 9,20 m² на хиљаду становника, што је знатно испод просека у Републици Србији који је у 2017. години износио 13,88 m², односно испод просека у Централној Србији који је у 2017. години износио 12,21 m².

Према Правилнику о националним стандардима за обављање библиотечно - информационе делатности, за организацију свих одељења и служби крушевачке Библиотеке неопходно је око 2.000 m². Садашњи простор представља тек 50% потребног. Библиотека нема просторију за јавне скупове, адекватан изложбени простор, део фонда смештен је у затвореним витринама у ходнику, а радни простор Библиотеке врло је скроман и недовољан за организацију стручног рада у стандардним условима.

Народном музеју Крушевац су потребни депо у дворишту Музеја, као и депо Уметничке галерије у дворишту Уметничке галерије.

Табела број 17: Подаци о просторним капацитетима

Назив установе	Величина и организација простора	Површи на објекта (m ²)	Основ коришћења простора	Однос према сценама на отвореном	Број сала-сцена, депоа	Коришћење хола за одржавање програма
Народна библиотека	Трг косовских јунака број 1	1095	корисник, имовина Града	покретна библиотeka	читаонице и простор за пратеће програме 136 m ²	хол Библиотеке за пратеће програме
	Кутак за младе, Душанова број 2	56,91	корисник, имовина Града			
	Бела Вода огранак	16				

План развоја културе града Крушевца за период 2025-2027. година

Културни центар	Управна зграда Топличина 2	1547,30	корисник, имовина Града	плато испред КЦК, дворишт е КПЗ, Пионирс ки парк, црквене порте у граду и у селима	Бела сала 220,44m ²	хол Беле сале 56,81 m ² , Клуб КЦК 345m ²
	Биоскоп Крушевац	1766,96			биоскопска сала 393 m ²	
	Пионирски парк 346	346	уступљен по основу закупа			
	Легат Милића од Мачве	196	изнајмљен простор			
	зграда КПЗ, Мајке Југовића 12	62,36	корисник, имовина града			
Народни музеј	Музеј, Трг деспота Стефана 15	1668	корисник, имовина Града		изложбени простор 772,22 m ²	депо 149 m ²
	Уметничка галерија Мајке Југовића 12	253,12	корисник, имовина Града		изложбени простор 188 m ²	
	Дом Слободиште Бруски пут бб	255	корисник, имовина Града			
	Мензулана	116,25	корисник, имовина Града			
	Кућа Симића Мајке Југовића 2	199,21	корисник, имовина Града		изложбени простор 116,16 m ²	
Крушевачко позориште	Зграда Позоришта, Видовданска 26	1555	корисник, имовина Града		мала ноћна сцена „Марко Живић,, 90,70m ² Велика сала, 335m ² Мала сала 99m ²	хол у приземљу 75m ² хол на спрату 45m ²
Историјски архив	Управна зграда ул.Мајке Југовић 6	440	корисник, имовина Града		читаоница 9m ²	депо 330m ²
	Балканска број 63	708	корисник, имовина Града			депо 545m ²
	Подрумске просторије Дома синдиката , Трг косовских јунака 6	138	корисник, имовина Града			депо 138m ²
	Одељење Архива у Трстенику, Књегиње Милице број 9	127	изнајмљен простор			
	Одељење Архива у Трстенику, зграда Комстан	231	без накнаде			депо 231m ²

Туристичка организација	Управна зграда, Мајке Југовић број 3	140	корисник, имовина Града			
	Туристичко информативни центар-Трг косовских јунака 6	27,5	корисник, имовина Града			
	Забавни парк „Шаренград„Бруски пу бб	1,5ha	корисник, имовина Града	Шаренград	сала 360m ²	бина 30m ²

Други актери у култури града Крушевца

У дефинисању културолошке мапе нашег града, поред установа из области културе, значајно место припада и **Туристичкој организацији града Крушевца**, јавној установи која својом делатношћу заузима посебно место у представљању културних тековина града и њиховој промоцији. Дешавања и догађаји из далеке прошлости дају Крушевцу позицију српског Јерусалима и светог места. Мало европских градова и некадашњих престоница поседује тако снажну и јаку историјску причу, коју данас, у модерном времену Туристичка организација града Крушевца негује, препричава новим генерацијама, путницима намерницима. Промотивне активности које спороводи имају за циљ да туризам постане водећи промотер имица града Крушевца као модерне и пожељне дестинације за одмор. Туристичка организација Крушевац организује Међународне туристичке и веома посећене манифестације (Фестивал балона „Крушевац кроз облаке“, Витешки мегдан у Лазаревом граду, Средњовековно венчање у цркви Лазарици, Средњовековни базар, Царски фестивал „Лазареви путеви вина“, „Фестивал туристичких публикација Србије „Кофер слова“, Сајам сеоског туризма, здраве хране и народног стваралаштва, Новогодишња чаролија“, преко 100 забавних, спортских и едукативних програма у Забавном парку „Шаренград“ итд.), а које су допринеле да Град Крушевац заузме препознатљиво место на туристичкој мапи Србије. „Забавна за целу породицу“ – Забавни парк „Шаренград“ - саставни део Туристичке организације града Крушевца, представља репрезентативни садржај и јединствену туристичку атракцију. Разноликост забавних садржаја простире се на површини од 1,5 ha. Забавни комплекс „Шаренград“ садржи два велика игралишта на отвореном простору за заједничку игру. Централно игралиште намењено је деци узраста до 7 година и прилагођено је деци са инвалидитетом, док је друго у облику диносауруса и намењено је деци узраста до 12 година. Парк у летњим месецима садржи дечије спортске терене, док се зими поставља ледена чаролија, клизалиште „Шаренград“. Поред тога, ту су и терен за мини голф, велики шах, игре у којима могу учествовати и родитељи.

На територији града Крушевца постоји и **Установа у култури Ромски културни центар Крушевац** чији је оснивач Национални савет ромске мањине а у складу са Законом о националним саветима националних мањина. Ромски културни центар основан је ради очувања културног идентитета припадника ромске националне мањине, проучавања, очувања и представљања културне баштине Рома, реализовања програмске делатности за задовољавање културних потреба специфичних за ромску националну мањину, културне афирмације ромске популације, очувања обичаја, културе и језика Рома, организовања културних манифестација, подршке процесима за инклузију Рома и друго. Ромски културни центар организује следеће манифестације: обележавање Светског дана Рома, Теткица Бибија, Ђурђевдан, Ромско културно лето, Међународни дан сећања на Роме страдале у Другом светском рату, Новогодишњи дечији концерт и позоришну представу.

Аматерска друштва

Аматерска друштва су често прва инстанца у упознавању младих са уметношћу и традиционалном културом, а у руралним срединама представљају једине активне носиоце културног живота. Аматерско стваралаштво представља значајан потенцијал, посебно када су у питању развој публике, партиципативност, промоција културне разноликости, као и народни обичаји, песме и игре. Аматеризам је плодно тло и за стварање врхунских уметничких достигнућа. На подручју нашег града активно је више од 20 културно уметничких друштвава: КУД "Ратко Јовановић" Бела Вода, КУД "Бела Рада" Мешево и Дољане; КУД "Вук Караџић" Жабаре, Треботин и Мала Врбница; КУД "Младост" Макрешане; КУД "Цар Лазар" Лазаревац; КУД "Пепељевац" Пепељевац; КУД "Бистрица" Дворане; КУД "Полет" Падеж; КУД "Ћуковац" Велики Шиљеговац; КУД "Расина" Велики Купци; КУД "Станислав Бинички" Јасика; КУД "Радомир Јаковљевић Јакша" Велика Ломница; КУД "Радојкино коло" Глободер; КУД "Герасим Вујић" Коњух; КУД "Миодраг Вучковић" Здравинџе; КУД "Чарапанка" Крвавица; КУД "Чарапански вез" Кобиље. Сва набројана друштва током године одржавају велики број значајних манифестација, као што су: "Падешки кладенац", "Звездано Здравинџе", "Федраро", "Беловодска Розета" и друге. Неговању културе велики допринос дају и певачка удружења: Хор "Свети Кнез Лазар" (основан 1991. године, по благослову Његовог Преосвештенства Епископа нишког Господина Иринеја и по благослову Епископа крушевачког Господина Давида).

Удружења грађана

Важан део културне понуде Града чине и други актери у култури, који су активни и у домену заштите традиције и наслеђа и савременог стваралаштва. На подручју града Крушевца функционишу и активна су бројна удружења грађана у култури која у својим активностима дају значајан допринос у неговању културне баштине. Удружења која су презентери културе у нашем крају су: КУД „14. Октобар“, Фолклорни ансамбал „Лазарице“, Дечији фолклорни ансамбал „Чарапани“, Удружење грађана „Етно Расина“, Аматерска позоришна трупа „Чкаља“, Књижевни клуб „Багдала“, Етно група „Лазарице“, Алтернативни центар „Гнездо“, Удружење грађана „Фабрика уметности“, Хор „Бисер“, Удружење песника „Поезија СРБ“, Удружење грађана „Завичајно друштво“ Крушевац, Удружење ликовних уметника „Расиниус“, Удружење Рок уметника града Крушевца, Удружење пензионера града Крушевца, Удружење „Марко Цара Милановић“, Удружење ратних ветерана „Бојево братство“, Удружење за помоћ и унапређење положаја деце и младих са посебним потребама „Осмех на длану“ и др. Сва удружења се пројектно финансирају, осим удружења КУД „14. Октобар“ који је и директно финансијски подржан на годишњем нивоу од стране града.

Канцеларија за младе Крушевца

Канцеларија за младе је локални сервис младих. Главни циљ њеног формирања је стварање услова за квалитетнији живот младих људи и њихово активно учешће у савременим токовима развоја друштва. Култура је битан сегмент омладинске политике и она се састоји од материјалних, когнитивних и нормативних елемената, тј. од предмета, знања, те вредности и норми. Култура је духовни, географски и физички простор где комуницирају културно наслеђе, садашњост и будућност. Циљ културе је просвећивање,

односно оплемењивање младих и обликовање простора где ће појединци развијати своју културу живљења и доживљај културе у складу са личним афинитетима.

Култура младих је често и најважнији елеменат изградње њиховог идентитета јер се млади управо кроз ово подручје афирмишу, комуницирају са другима, граде свој животни стил али и преиспитују традиционалне културне обрасце стварајући нове. Врло често, култура младих подразумева алтернативно и ванинституционално културно стваралаштво. Недовољно развијена комуникација и сарадња у области културе младих, проузрокује неадекватно финансирање програма културе младих на државном и локалном нивоу. Такође, недовољно су развијени механизми друштвене афирмације и промоције младих талентованих уметника. Не постоји организована активност за стварање адекватне мреже која би повезивала и стварала предуслове за сарадњу младих у реализацији културно-уметничких пројеката.

Канцеларија за младе града Крушевца се својим програмима и радом труди да развије и унапреди доступност културних садржаја за младе, створи услове (простор и опрему) за нормално функционисање аматерских бендова који свирају џез и рок музику. Тежња за наредни период огледа се у установљавању биоскопа на отвореном, пружање подршке за реконструкцију постојећих биоскопа, промоцију и организовање омладинских ТВ и радио емисија, организацију фестивала разних типова (драмски, филмски, ликовни, дечији...), а пре свега главни циљ омладинске политике огледаће се у стварању новог модерног омладинског центра.

3.3. Обрада упитника за запослене у установама културе и Туристичкој организацији који се баве програмском делатношћу

На основу упитника за запослене у култури који се баве програмском делатношћу, и питања које се односи на радни стаж запослених, 52,3% од укупног броја запослених има радни стаж између 30-31 годину, 11,5% запослених има радни стаж преко 30 година, 25% запослених има радни стаж од 11 до 20 година и 19,2% запослених има радни стаж од 1-5 година. На основу овога се може закључити да више од половине запослених у култури има радни стаж преко 21 године из чега се може закључити да постоји потреба запошљавања млађих стручних кадрова који би се бавили програмском делатношћу.

Од укупно попуњених анкета, 33,3% запослених исказало је задовољство тренутном платом са оценом „3” и исто толико са оценом „4”. Незадовољство платом и оценом „1 и 2” исказало је 25,5% испитаника. Оценом „5” исказали су задовољство платом укупно 7,8% испитаника.

Највећи број испитаника, 35,3% исказало је задовољство међуљудским односима оценом 4; 31,4% оценило је стање међуљудским односима оценом „3”; оценом „5” исказали су задовољство стањем међуљудских односа 15,7% испитаника, док су оценом „1” и „2” своје виђење стања међуљудских односа исказало 17,7% испитаника.

Сарадњу установа у култури испитаници су исказали оценом „3” њих 33,3%; оценом „4”-35,3%; оценом „5”-њих 19,6%; оценом „1” и „2” исказало је 11,8% испитаника.

Стручност запослених и оценом „5” оценило је 21,6% испитаника; оценом „4” исказало је свој став 37,3% испитаника; оценом „3” исказано је задовољство стручношћу запослених код 23,5% испитаника; незадовољство стручношћу и оценама „1” и „2” исказало је 17,6% испитаника.

Угледом и статусом установе у којој раде, оценом „5”, исказало је 43,1% испитаника; оценом „4” -23,5%; оценом 3-17,6% испитаника; незадовољни угледом и статусом установе у којој раде и оценом „1” и „2”, исказало је 15,6% испитаника.

На питање да ли је у последње три године установа омогућила радницима похађање стручног семинара (тренинга), обуке или слично, 68,6% испитаника одговорило је позитивно.

Потребу за додатним стручним усавршавањем исказало је 72,5% испитаника, а потребе које су исказали су следеће: музејска документација и библиотекарство, менаџмент у култури, усавршавања у струци, каталогизација у Cobiss систему, фонд у Cobiss систему, унапређење рада јавних библиотека, савремени токови светског позоришта, дигитални маркетинг у култури, односи с јавношћу, израда пројеката, стручно усавршавање у библиотечко информационој делатности, рад мобилне библиотеке, економија, туризам и информисаност, електронски извори података, дигиталне збирке, аудио књиге, јавне набавке, стручни тренинзи у области комуникације, конзерваторски послови, савремени приступ култури, развој стратегије маркетинга, усавршавање програма за дизајн, прављење холограма и осталих видео презентација, семинар за кореографе, народне игре.

На питање да ли су задовољни предлогом да Крушевац буде изабран за Престоницу културе Србије, 88,2% испитаника одговорило је оценом „5“.

Од укупног броја испитаника, 45,1% се изјаснило да је задовољно квалитетом културних садржаја установе у којој раде и исто оценили оценом „5“; 33,3% испитаника оценило је ово задовољство квалитетом културних садржаја оценом „4“, док је 5,9 % испитаника незадовољно квалитетом културних садржаја у својој установи и исто оценили оценама „1“ и „2“.

Задовољство квалитетом културних садржаја установа у култури 37,3% испитаника оценило је оценом „4“; 21,6% испитаника дало је оцену „5“; 23,5% испитаника дало је оцену „3“; 17,6% испитаника није задовољно квалитетом културних садржаја установа у култури и дало је оцене „1“ и „2“.

Личну иницијативу запослених у култури за иновацијама и проширењем културних садржаја на нивоу града 41,2% испитаника оценило је оценом „3“, 51,1% испитаника задовољно је иницијативом запослених и исту оценили оценама „4“ и „5“.

Незадовољно иницијативом запослених је 15,7% испитаника и исту су оценили оценама „1“ и „2“.

Задовољство доступношћу и посвећеношћу културе друштвено осетљивим групама 34,6% испитаника оценило је оценом „3“; 46,1% испитаника оценило је доступност и посвећеност културе друштвено осетљивим групама оценама „4“ и 5; 19,2% испитаника није задовољно доступношћу културе друштвено осетљивим групама и исту оценили оценама „1“ и „2“.

Финансирање установа и програма путем пројеката од стране Републике и министарстава и других донатора, 34,6% испитаника оценило је оценом „3“; 42,3% испитаника оценило је оценом „4“ и „5“; оценама „1“ и „2“ оцењено је финансирање установа културе путем пројеката средствима Републике и других донатора 23% испитаника.

На питање који културни садржаји недостају у културној понуди града Крушевца, дати су следећи предлози: концерти класичне музике, квалитетне позоришне представе, рок концерти домаћих и страних извођача, изложбе познатих српских сликара и вајара, историјске, етнографске, археолошке изложбе из музејских збирки и галерија широм Србије, изложбе из иностранства (нпр. из Сент Андреје), алтернативна сцена за младе, дечји програми и дечје позориште, радионице за сарадњу младих са друштвено осетљивим групама, фестивал дечјих представа, промоције младих стваралаца, боља презентација средњовековног Крушевца, савремена уметност, балетске представе, опера, летња сцена, више програма за младе.

Испитаници су на питање које капиталне инфраструктурне инвестиције недостају у култури града, дали следеће одговоре: зграда библиотеке и архива, дечје позориште, посебно опремљена зграда за заштиту архивске грађе, обнова Лазаревог града, сцене на отвореном на Слободишту и Летња сцена Културно-просветне заједнице; омладински кутак, савремен галеријски простор, модерна биоскопска сала.

Када су у питању иницијативе у култури које се тичу програма намењених друштвено осетљивим групама, испитаници предлажу: радионице и просторе за децу са посебним потребама, сарадњу са установама које се баве друштвено осетљивим групама, унапређење здравља младих кроз културне програме, медијску видљивост, веће ангажовање мањинских група у реализацији културних манифестација града Крушевца и већа заступљеност у руралним срединама, физичка доступност објеката културе особама са инвалидитетом, укључивање друштвено осетљивих група у културне програме.

Уколико би Крушевац постао Национална престоница културе Србије, какви културни садржаји треба да буду носиоци културне промоције током године, испитаници су предложили следеће: репрезентативне изложбе у музеју-музејске и галеријске; позоришни фестивали; филмске смотре; туристичка вођења кроз град и околину; промоције књижевних дела, књижевне манифестације; промоције традиционалних заната; целу причу модернизовати уз обилно примену модерних аудио-визуелних и сценских технологија, са базирањем на историјским чињеницама, а не романсираним представама прошлости; промоција Крушевца кроз све установе културе; улични перформанси, промоција културно - историјског наслеђа, промоција стваралаца из области науке, културе, уметности из крушевачког краја; пројекти везани за младе, децу, образовање, екологију, заштиту природних богатстава нашег краја; модернизацију и дигитализацију у свим областима културног стваралаштва; пројекти који у духу сутрашњице промишљају и приказују историју и дух града; пројекти намењени младима и у којима би млади активно учествовали; сви досадашњи програми, са акцентом на летње, као што је Фестивал балона; наше цркве и манастири; бање и Јастребац; промоција значајних људи из Крушевца из свере културе, просвете и науке; снимити едукативно - образовни филм о Крушевцу и околини (историјат града, развој града, значајни објекти и догађаји који карактеришу град, значајне личности града, порука за будућност...); средњовековни Крушевац са црквом Лазарицом, Кућа Симића и Слободиште; тематска опера на Слободишту; фестивал хумора и сатире „Златна кацига”, „Распето Косово”, Фестивал „Чкаљини дани”, Фестивал музике за децу; концерти свих музичких праваца на отвореном; програми за најмлађе; изложбе на отвореном; историјски локалитети као позорнице дешавања; Атрактивне музејске изложбе, уметничке, модерне виртуалне поставке, концерти...; сви субјекти у култури подједнако заступљени; повећан број редовних програма као и по минимум један капитални пројекат или дело из сваке гране културе; промоција културне баштине.

Старосна структура запослених у култури који раде на реализацији програмских активности је у 41,2% случајева са радним стажом од 21-30 година, њих 25,5% су са стажом од 11-20 година, 19,6% са стажом од 1-5 година и 11,8% са стажом 30 + година.

На реализацији програма ради 74,5% запослених са високом стручно спремом и 19,6% са средњом стручном спремом.

У 2024. години у установама културе у Крушевцу запослено је укупно 189 радника, 176 радника је запослено на неодређено време (Табела број 14).

Табела 18 : Укупан број запослених у установама културе

Назив установе	2021.	2022.	2023.	2024.
Народна библиотека Крушевац	22 (20+2)	22 (20 + 2)	22 (20 + 2)	23 (21 + 2)
Крушевачко позориште	41 (37+4)	39 (35 + 4)	40 (35 + 5)	40 (38+2)
Народни музеј Крушевац	37 (34+3)	37 (34 + 3)	38 (37 + 1)	38 (37 + 1)
Културни центар Крушевац	62 (62+2)	59 (58 + 1)	59 (57 + 2)	58 (53 + 5)
Историјски архив Крушевац	31 (29 + 2)	31 (29 + 2)	30 (28 + 2)	30 (27 + 3)
Укупан број запослених:	193	188	189	189

Од укупно запослених у установама културе 90 радника ради са високом школском спремом, односно 47,6 % (овде су рачунати и магистри и доктори наука); са вишом школском спремом ради 23 радника, односно 12,15% (овде су обухваћени и радници са петим степеном стручне спреме); са средњом стручном спремом ради 63 радника, односно 33,32% и НК радника има 13 и они чине 6,9% од укупног броја запослених.

3.4. Финансирање програма и пројеката

Из буџета Града Крушевца финансира се 5 установа културе у домену плата запослених, текућих трошкова и програма установа културе:

- Културни центар Крушевац
- Народни музеј Крушевац
- Крушевачко позориште
- Народна Библиотека Крушевац
- Историјски архив Крушевац

ИЗДВАЈАЊА ИЗ БУЏЕТА ГРАДА ЗА ПРОГРАМ 13-КУЛТУРА

Табела 19 : Издавајања за културу из градског буџета

	2021	%	2022	%	2023	%	2024	%
Програм 13	404.229.060	7,98	365.401.848	6,40	381.489.000	6,59	445.152,059	6,51
Функционисање установа културе	307.666.009	6,07	326.651.846	5,72	345.539.000	5,93	404.532,059	5,90

Анализа издавајања за културу из градског буџета за 2021, 2022, 2023. и 2024. годину показује да се за четири године за културу издавајало од 6,40% - 7,98% градског буџета.

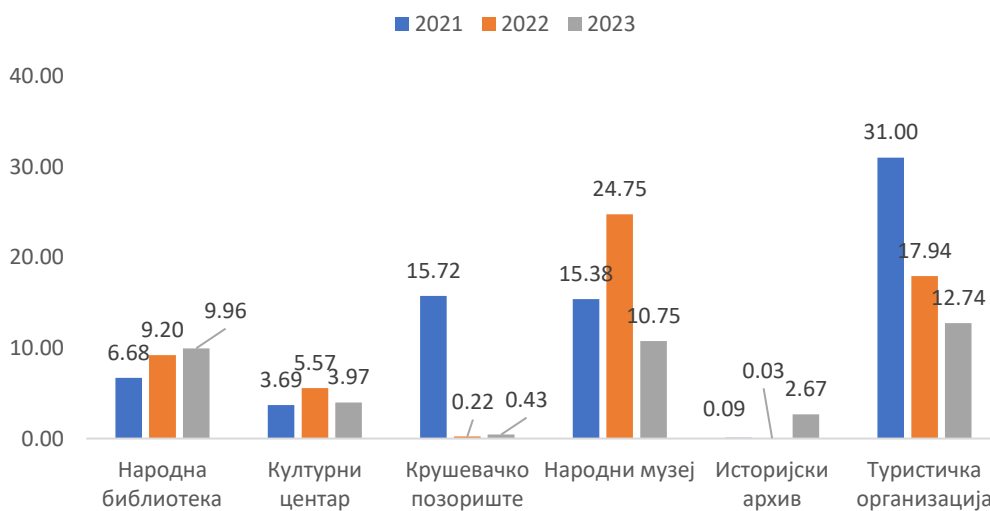
ДИ

Графикон број 1: Просечна старост запослених у установама

Процентуално издвајање за културу највеће је било 2021.године, а најмање 2022.године.

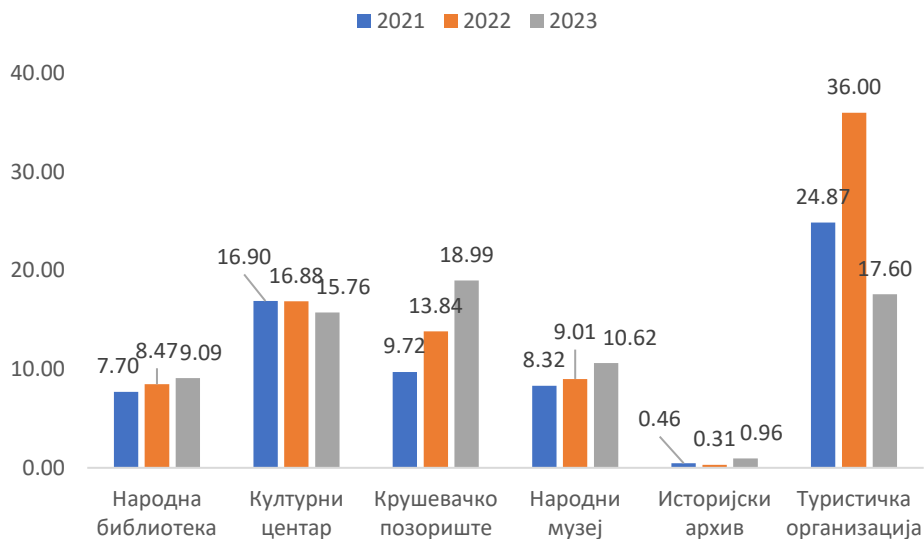
Од укупно запослених у установама културе и Туристичкој организацији у просеку 78% се бави програмском делатношћу, док је просечна старост запослених 50 година. Постоји потреба запошљавања младих стручних кадрова који би се бавили програмском делатношћу. Највећа препрека новом запошљавању је Уредба о поступку за прибављање сагласности за ново запошљавање и додатно радно ангажовање код корисника јавних средстава, као и ограничење масе средстава за зараде запослених у јавном сектору

Графикон број 2: Инвестициона улагања

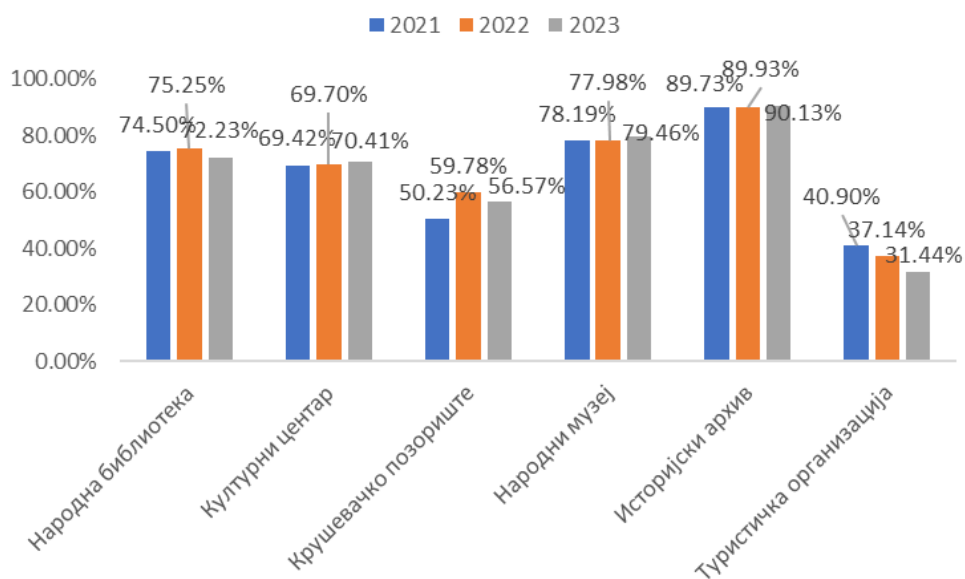
На графикону број 2 приказан је однос инвестиционих улагања у односу на укупни буџет установе за 2021, 2022 и 2023. годину. Највеће инвестиционо улагање у 2021. години имала је Туристичка организација града Крушевца, Крушевачко позориште и

Народни музеј. У 2022. години највеће инвестиционо улагање имао је Народни музеј затим, Туристичка организација и Народна библиотека. У 2023. години највеће инвестиционо улагање имала је Туристичка организација Крушевац, Народни музеј и Народна библиотека.

Графикон број 3: Удео средстава за програме

На графикону број 3 приказан је удео средстава за програмске активности установа у односу на укупан буџет установа. Тај однос се креће од 0,31 % (Историјски архив) до 36% (Туристичка организација), у зависности од установе и буџетске године које су приказане у табели.

Графикон број 4: Удео средстава за плате у укупун буџету установа

На *графикону број 4* приказан је удео средстава за плате у односу на укупан буџет установа. Из табеле се види да је удео плата знатан и креће се од најмање 31,44% (Туристичка организација), до 90,13% (Историјски архив).

Табела број 20: Структура буџета за 2022. годину

Назив установе	Буџет града	Буџет Републике	Остали извори
Народна библиотека	32,964,685.00	1,066,986.00	991,268.00
	34,022,939.00		
Културни центар	84,774,000.00	650,000.00	3,320,000.00
	88,744,000.00		
Крушевачко позориште	63,196,680.00	500,000.00	5,388,757.00
	69,085,437.00		
Народни музеј	55,723,938.00	21,299,248.00	4,140,042.00
	81,163,228.00		
Историјски архив	40,234,003.00	4,138,191.00 Трстеник	3,127,250.00
	45,455,258.00		
Туристичка организација	36,303,000.00	9,310,696.00	35,360,000.00
	80,973,696.00		
УКУПНО	399,444,558.00		

Табела број 21: Структура буџета за 2023. годину

Назив установе	Буџет града	Буџет Републике	Остали извори , сопствена средства
Народна библиотека	34,407,465.00	2,699,972.00	909,430.00
	38,098,705.00		
Културни центар	96,137,000.00	650,000.00	6,413,000.00
	103,200,000.00		
Крушевачко позориште	67,279,524.00	500,000.00	11,239,723.00
	79,019,247.00		
Народни музеј	63,239,110.00	8,650,000.00	4,049,624.00
	75,938,734.00		
Историјски архив	43,712,295.00	5,602,864.00	2,363,289.00
	49,622,866.00		
Туристичка организација	40,166,288.00	700,000.00	39,142,409.00
	80,008,697.00		
УКУПНО	425,888,249.00		

Табела број 22: Структура буџета за 2024. годину

Назив установе	Буџет града	Буџет Републике	Остали извори , сопствена средства
Народна библиотека	40,972,000.00	850,000.00	3,974,545.00
	45,796,545.00		

Културни центар	106,603,000.00	950,000.00	11,779,130.00
	119,332,130.00		
Крушевачко позориште	83,164,666.00	1,000,000.00	15,037,549.00
	99,202,215.00		
Народни музеј	70,139,000.00	6,000,000.00	6,557,713.00
	82,696,713.00		
Историјски архив	48,580,000.00	0.00	8,924,456.00
	57,504,456.00		
Туристичка организација	46,853,000.00	700,000.00	16,638,584.00
	64,191,584.00		
УКУПНО	468,723,643.00		

Град Крушевац сваке године расписује Јавни конкурс за финансирање и суфинансирање програма и пројеката у култури који својим квалитетом доприносе развоју и презентацији уметности и културе у Граду Крушевцу, који је усклађен са чл. 76. Закона о и Уредбом о критеријумима, мерилима и начину избора пројеката у култури који се финансирају и суфинансирају из буџета Републике Србије, аутономне покрајине, односно јединица локалане самоуправе. Конкурс се расписује за све области културе. У 2021. години на Конкурс је аплицирало 33, а одобрена су 32 пројекта. Укупна средства буџета издвојена за суфинансирање пројеката у култури износила су 4.000.000,00 РСД. У 2022. години на Конкурс је аплицирало 33, а подржано је укупно 28 пројеката. Укупна средства буџета издвојена за суфинансирање пројеката у култури износила су 4.500.000,00 РСД. У 2023. години на Конкурс је аплицирало 46, а подржано је укупно 36 пројеката. Укупна средства буџета издвојена за суфинансирање пројеката у култури у износила су 4.500.000,00 РСД. У 2024. години на Конкурс је аплицирало 28, а подржано је укупно 22 пројекта. Укупна средства буџета издвојена за суфинансирање пројеката у култури у износила су 6.000.000,00 РСД.

Табела број 25: Учесће буџета града у суфинансирању програма и пројеката у култури

Година	2021.	2022.	2023.	2024.
Буџет Града Крушевца (РСД)	4.000.000,00	4.500.000,00	4.500.000,00	6.000.000,00
Број одобрених пројеката	32	28	36	22

Градска управа Крушевац од 2022. године обезбеђује средства за уплату доприноса за пензијско и инвалидско осигурање и доприноса за здравствено осигурање за лице које је стекло статус лица које самостално обавља уметничку делатност у области културе. У периоду од 2022-2024. године Град је плаћао три уметника. Укупна издвојена средства за 2022. годину износила су 250.000,00 РСД, 2023.године 350.000,00 РСД и 2024. године 420.000,00 РСД. Ово право се остварује на основу члана 70. Закона о култури, а ближи услови и начин стицања права прописани су Одлуком о условима и начину плаћања доприноса за пензијско и инвалидско осигурање и доприноса за здравствено осигурање за самосталне уметнике („Службени лист града Крушевац", бр.23/21).

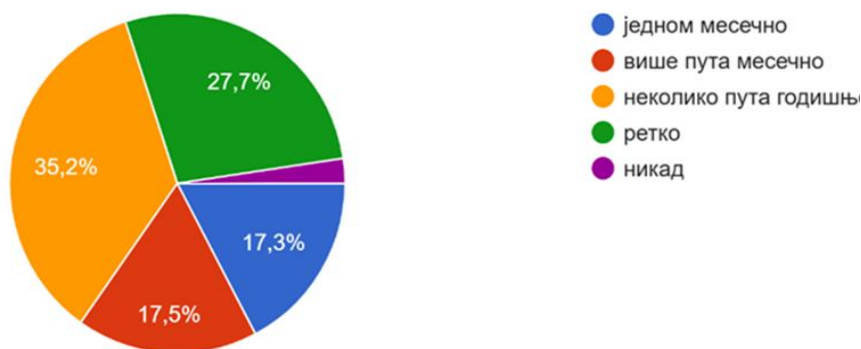
У складу са чланом 32. Закона о црквама и верским заједницама и Правилником о начину, поступку и критеријумима доделе средстава традиционалним црквама и верским заједницама на територији града Крушевца и црквама и манастирима који припадају Епархији крушевачкој, Град Крушевац расписује Јавни конкурс за доделу средстава

традиционалним црквама и верским заједницама из буџета града Крушевца. Средства су намењена за: изградњу или обнову цркава, манастира и верских објеката; адаптацију или реконструкцију цркава, манастира и верских објеката; инвестиционо и текуће одржавање цркава, манастира и верских објеката; и финансирање догађаја битних за верску заједницу. Средства се планирају Одлуком о буџету града, на програму 13 – развој културе и информисања, програмска активност 1201-0003, назив: унапређење система очувања и представљања културно-историјског наслеђа, верске и остале услуге у заједници. Средства буџета за 2021. годину, 2022. годину и 2023. годину износила су по 12.000.000,00 РСД, а за 2024. годину износила су 15.000.000,00 РСД. Планирана средства су до сада трошена за пројекат под називом „Изградња цркве Светих Архангела на Багдали у Крушевцу“, подносиоца Српске Православне Цркве – Епархије крушевачке.

3.5. Обрада упитника за грађане Крушевца

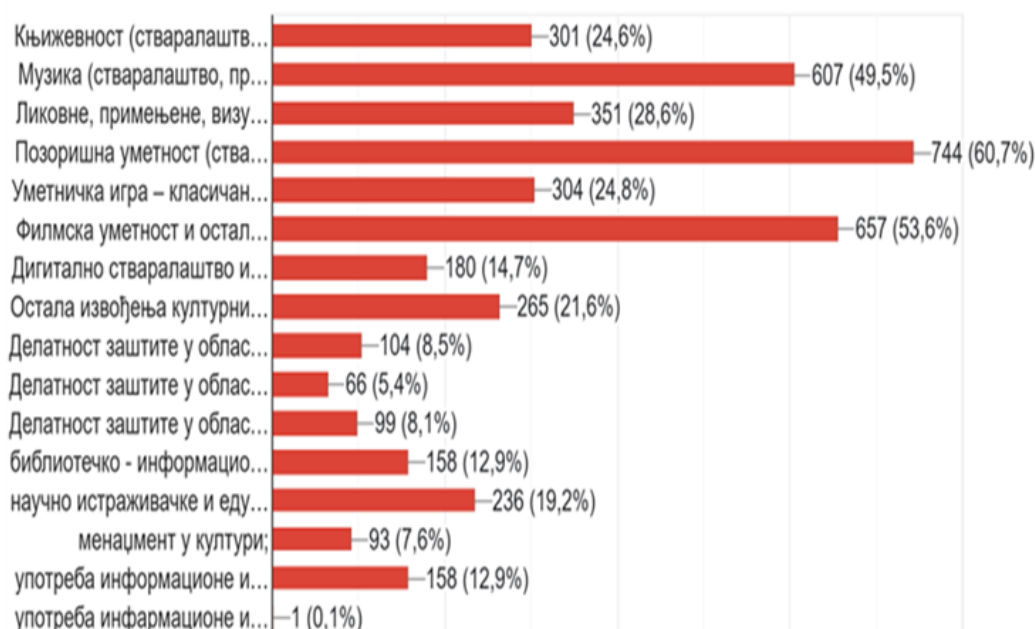
Упитник је попунило 1226 грађана, од којих су 81,8% жене. Највећи број анкетираних је старосне доби од 30-50 година 54,2%, до 18 година 11,4%, од 18-30 година је 24,9%, од 50-65 година, 8,6%. Од укупног броја анкетираних 73,6% грађана је са градског и 26,4% са сеоског подручја. Највећи број анкетираних је са вишом и високом школском спремом и то 60%, а са средњом школском спремом 36,9%.

На питање колико често посећујете културне догађаје у граду, 35,2% анкетираних одговорило је са „неколико пута годишње“; 17,3% анкетираних одговорило је са „једном месечно“; 17,5% одговорило је са „више пута месечно“ а 27,7% одговорило је са „ретко“. Детаљни приказ учесталости посета културним догађајима приказан је на графикону број 5.

Графикон број 5. Учесталост посета културним догађајима

Грађани су највише заинтересовани за: позоришну уметност 60,7%, филмску уметност и остало аудиовизуелно стваралаштво 53,6%, за музику (стваралаштво, продукција, интерпретација) 49,5%, књижевност 24,6%, остала извођења културних програма 21,6% а најмање су заинтересовани за употребу информационе и комуникационе технологије 12,9% и делатност заштите у области покретних културних добара 5,4%. Детаљан приказ заинтересованости грађана за области културе приказан је на графикону број 6.

Графикон број 6. Заинтересованост грађана за области културе

О културним програмима и догађајима у граду 25,5% анкетираних је слабо информисано, 10,8% грађана је потпуно информисано, а делимично је информисано 59,2% анкетираних.

Оцена тренутне културне понуде у граду исказана је код 29,9% анкетираних као добра, код 30,2 % анкетираних оцена је задовољавајућа, 17,2% анкетираних оценило је културну понуду као врло добру, а 17,7 % као лошу.

Највећи број анкетираних, њих 50,8% се информисе о културним дешавањима у граду преко друштвених мрежа, 18,4% преко интернета, а 14,8% анкетираних информисе се о културним догађајима преко препорука пријатеља, познаника.

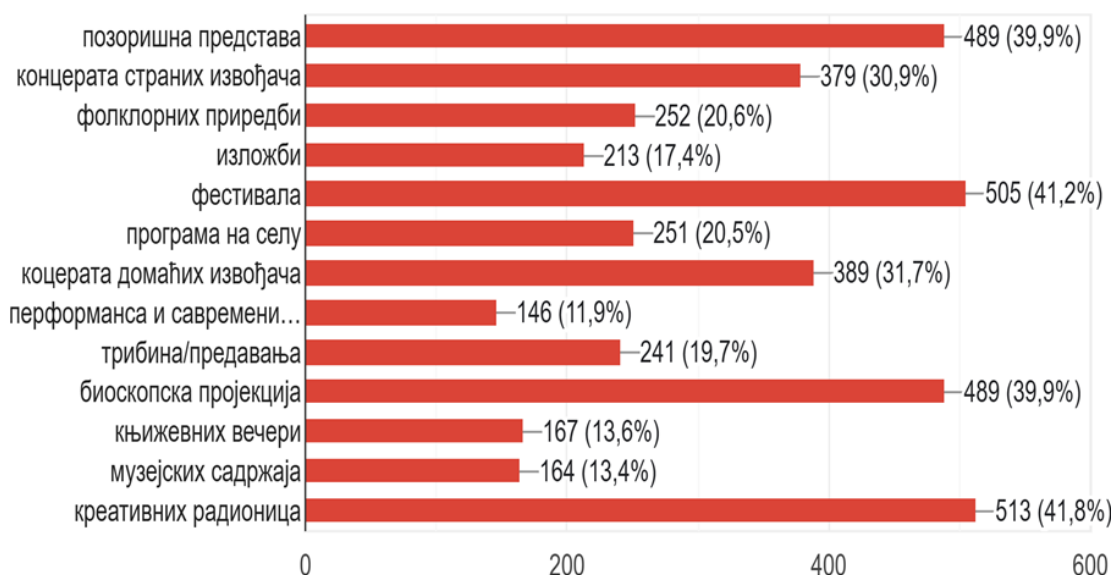
Грађани најчешће посећују: позоришне представе, 37,1%; 23% посећује концерте и 13,2% посећује филмске пројекције.

Резултати анкете су показали да би грађани желели чешће да виде: филмске фестивале-29,7%, позоришне представе-21,3%, концерте модерне музике-19,6%, традиционалне догађаје-14,9%, концерте класичне музике -9,3%.

Заступљеност програма намењених деци, младима, старима и особама са инвалидитетом оцењени су као „недовољно заступљени“.

У граду треба да буде више креативних радионица (41,8%), фестивала (41,2%), биоскопских пројекција (39,9%), позоришних представа (39,9%), концерата домаћих извођача (31,7%), концерата страних извођача (30,9%) и програма на селу (20,5%).

Предлози грађана приказани су на графикону број 7.

Графикон број 7. Предлози грађана за врсту културних догађања

Културна понуда у сеоским срединама оцењена је као: „понекад се нешто организује“ (37,4%), „врло ретко се организује неки културни програм“ (28,1%), „не постоји никаква културна понуда“ (17,4%), „понуда је једнолична“ (10%), „постоји врло развијен културни живот и редовна понуда садржаја“ (7,3%). Оцена културне понуде у сеоским срединама приказана је на графикону број 8.

Графикон број 8. Оцена културне понуде у сеоским срединама

Анкетирани су мишљења да културни програми треба да се организују, осим у простору установа у култури и на другим јавним просторима као што су: градски паркови (68,5%), стадиони, спортске хале (40%), образовне установе (36,5%), шеталиште поред Расине (34,3%), други објекти културног наслеђа (22,3%), тржни центри (20,9%) и друго.

Главни изазови са којима се суочава култура у граду, према мишљењу грађана је: недостатак средстава (28,6%), недовољан број културних садржаја (26,5%), недостатак подршке за уметнике (21,1%), недовољна видљивост 16,7%. Главни изазови са којима се суочава култура у граду по мишљењу анкетираних приказани су на графикону број 9.

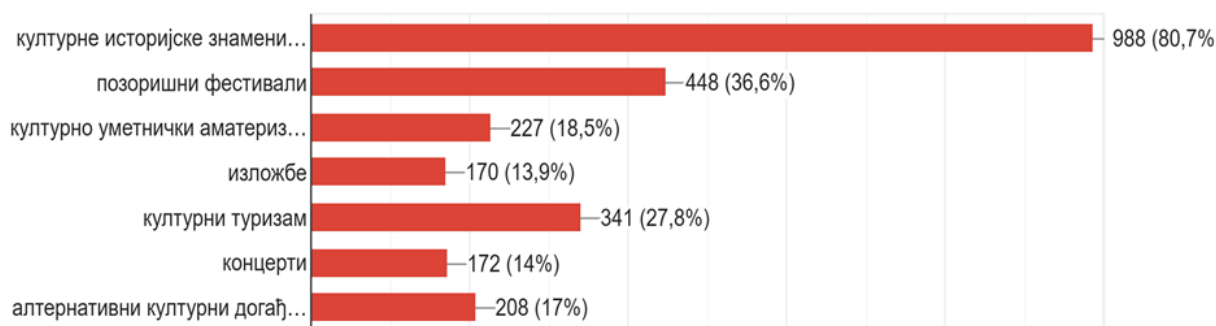
Графикон број 9. Главни изазови са којима се суочава култура у граду

Рад установа које презентују културне садржаје према садржају и доступности истих, оцењен је са оценом „3“, осим за Крушевачко позориште чији је рад оцењен са оценом „5“.

Учесталост позоришних представа оцењена је оценама „3“, „4“ и „5“, а учесталост осталих културних дешавања: музичких, ликовних, филмских, наступа КУД-ова и осталог, оцењена је са оценама „2“, „3“ и „4“.

Од укупног броја анкетираних, 59,2% грађана се изјаснило да није заинтересовано да партиципира у креирању културних садржаја, а они који су заинтересовани у креирању културних садржаја, заинтересовани су за: концерте (38,%), позоришне представе (36,3%), радионице (41,2%), фестивале (29,1%), филмске пројекције (28,6%) и културни туризам (19%).

По мишљењу 81,9% анкетираних, Крушевац треба да се кандидује за Националну престоницу културе у наредном периоду. Подршка кандидатури за Националну престоницу културе приказана је на графикону број 10.

Графикон број 10. Подршка кандидатури за Националну престоницу култур

Највеће предности Града Крушевца у кандидатури за Националну престоницу културе у односу на остале градове су:

- културно историјске знаменитости (80,7%);
- позоришни фестивали (36,6%);
- културни туризам (27,8%);
- културно уметнички аматеризам (18,5%);

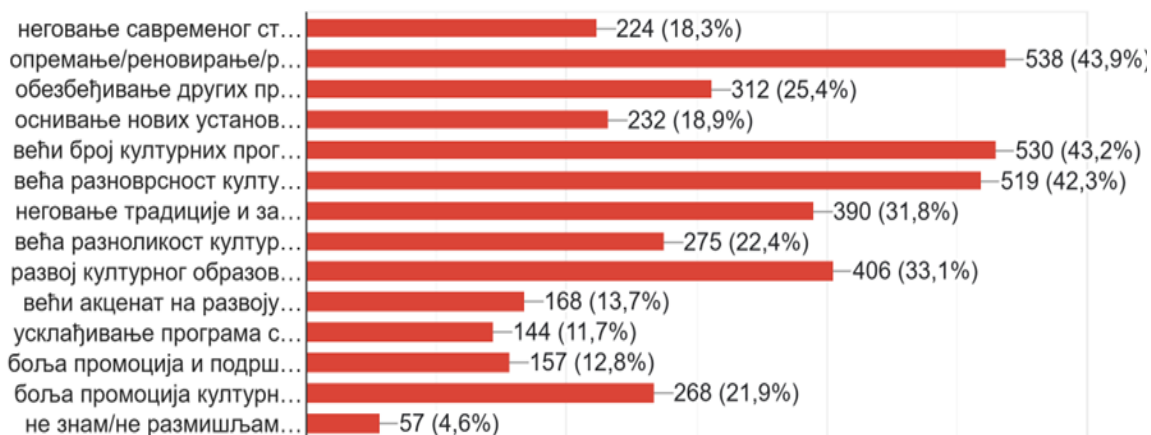
- алтернативни културни догађаји (17%);
- концерти (14%);
- изложбе (13,9%) и др.

Од укупног броја анкетираних, 66% се не бави аматерски неком уметношћу. Од грађана који су одговорили да се баве неком уметношћу визуелном уметношћу (цртежи, сликарство, скулптуре...) бави се 15 %, музиком се бави 11,3%, књижевношћу 9,3% и неговањем културе и традиције 11,3%.

Као приоритет за деловање и улагање у области културе, анкетирани грађани предлажу следеће:

- опремање, реновирање, реконструкцију установа и других простора културе (43,9); већи број културних програма (43,2%);
- већу разноврсност културних програма према узрастима и групама публике (42,3%);
- развој културног образовања деце и младих у оквиру школског система (33,1%);
- неговање традиције и заштите културног наслеђа (31,8 %);
- обезбеђивање других простора за потребе културе (25,4%);
- бољу промоцију културних програма (21,9 %);
- већи акценат на развој културног туризма (13,7 %);
- оснивање нових установа културе (18,9%);
- неговање савременог стваралаштва и продукције (18,3 %);
- усклађивање програма са потребама и укусом публике (11,7%);

Предлози анкетираних грађана као приоритети за деловање и улагање у област културе приказани су на графикону број 11.

Графикон број 11. Предлози анкетираних грађана као приоритети за деловање и улагање у област културе

3.6. Интервјуи

Интервјуи су вођени са градоначелником града Крушевца, Иваном Манојловићем, који је представљен на почетку овог стратешког документа, као „Уводна реч градоначелника”. Интервју је вођен и са чланом Градског већа града Крушевца, Мирољубом Аранђеловићем Расинским, директором Бизнис Инкубатора Крушевац, Мартином Манојловић и директором Агенције за регионални развој Расинског округа Крушевац, Стефаном Робаћем.

Члан Градског већа града Крушевца, Мирољуб Аранђеловић Расински, залаже се да се обогати културни миље града и предлаже оснивање градског мешовитог хора, градског оркестра (дувачки, камерни оркестар...), оснивање фестивала уметничке музике (са тежњом да прерасте у међународни фестивал) и оснивање сезоне редовних концерата уметничке музике. Такође, градски већник сматра да је Граду Крушевцу потребна вишенаменска уметничка дворана (где би се одржавали концерти свих музичких жанрова, трибина и остало).

На питања колико су културни садржаји и програми заступљени у активностима, пројектима и пословима којима се бави *Бизнис инкубатор Крушевац* и чиме треба обогатити културни миље, културни идентитет града Крушевца, директор Мартина Манојловић је истакла да културни садржаји нису основна оријентација ове установе, међутим, установа сваке године организује по једну веома значајну манифестацију на којој се презентују рад и постигнути резултати током године, и у оквиру тог догађаја, организују се и програми који укључују културне елементе, као што је концерт класичне музике, чиме се доприноси унапређењу културног живота и пружа се корисницима подршка кроз уметничке изразе у контексту образовних и пословних активности. На овај начин установа Бизнис инкубатор Крушевац унапређује културни амбијент установе, што доприноси бољем искуству учесника њихових програма. Културни идентитет града Крушевца се може обогатити и реконструкцијом и адаптацијом историјских локалитета као што су порта цркве Лазарице и други важни споменици.

Кроз развој и подршку локалним уметницима, Крушевац би могао постати важан центар за савремену уметност. Ово може обухватити све, од визуелне уметности до музике и плеса, као и стварање радних простора за уметнике који желе да истражују нове облике изражавања. Организовање радионица, изложби, и догађаја повезују локалне уметнике са глобалним трендовима и доприносе већем интересовању за културу града. Стварање програма који ће младима у Крушевцу пружити могућност за креативно изражавање и развој личних и професионалних вештина у области културе, може бити кључно за будућност културног миљеа. Спајање образовних и културних активности може подстаћи младе да активно учествују у културном животу и да њихова креативност и иновације буду важан део идентитета града. Увођење савремених технологија, као што су дигитална уметност, виртуелне изложбе, може помоћи да се културна понуда учини доступна широј публици, нарочито младима и људима из других градова и земаља. Развој културног туризма, као важног сегмента економије града, могао би повећати интересовање за Крушевац, као и понуду која се односи на историјске туре и културне фестивале.

На питања колико су културни садржаји и програми заступљени у активностима, пројектима и пословима којима се бави *Агенција за регионални развој Расинског округа Крушевац* и чиме треба обогатити културни миље и културни идентитет града Крушевца, директор Стефан Робаћ је истакао да Агенција активно учествује у изради стратешких докумената у области културе и пружању подршке у изради и реализацији пројеката установа културе града Крушевца. Такође, Агенција ће и у наредном периоду настојати

да помогне установама у култури да средства за реализацију културних садржаја и програма потраже од домаћих и иностраних донатора. У сарадњи са њима, идеје које имају за циљ развој културе преточиће у пројекте. Као пример се наводи да је у току реализација пројекта чији је циљ израда пројектно-техничке документације за реконструкцију средњовековног града у Крушевцу. Након реализације овог пројекта створиће се услови за почетак саме реконструкције. Пројекат реконструкције Лазаревог града мора бити један од приоритетних пројеката у оквиру Плана развоја културе града Крушевца. Крушевац је град са богатом историјом и традицијом и има велики потенцијал да развија свој културни идентитет и обогати културни миље.

Неке од области које би могле допринети обогаћивању културног миљеа и културног идентитета укључују: очување историјског наслеђа и археолошких локалитета; развој савремених културних центара са мултимедијалним садржајима који могу комбиновати традиционалне и модерне форме уметности; организација тематских фестивала и догађаја који се фокусирају на одређене аспекте културе и историју града (фестивали народне музике, плеса или традиционалних заната); подршку развоју локалних уметника, креатора и занатлија, организовање радионица и изложби ручних радова, све у циљу популаризације традиционалних заната и уметности међу младим људима и туристима, кроз образовне програме који подстичу интересовање младих за историју, музику, уметност и језик овог региона који могу бити организовани у школама и културним центрима; развој културног туризма, посебно у контексту историјских локалитета и природних лепота. Развијање туристичке инфраструктуре, али и организовање тематских обилазака и културних турнеја, може бити од користи; сарадња са другим градовима и културним центрима (размена изложби, уметничких група и стручњака може помоћи у стварању културне везе са различитим традицијама и модерним правцима у уметности).

Обогаћивање културног миљеа града Крушевца потребно је разматрати као процес који укључује све аспекте друштвеног живота – од очувања историје до подстицања савремених уметничких израза, са нагласком на локалну заједницу и њене потребе.

3.7. Фокус групе

Кроз фокус групе у консултативном процесу учесовало је 95 представника заинтересованих страна. У фокус групама учествовали су представници Градске управе Крушевац, директори и запослени у установама културе, Туристичкој организацији Крушевац, Агенцији за регионални развој Расинског округа, чланови удружења особа са инвалидитетом, удружења пензионера, удружења грађана у култури, ученици и запослени у Музичкој школи „Стеван Христић“, ученици средњих школа (Политехничка, Гимназија и др), представници месних заједница, представници културно-уметничких друштава, представници Канцеларије за младе, родитељи деце предшколског узраста и запослени у Предшколској установи „Ната Велковић“, Српске православне цркве и други.

Директори и представници установа културе града Крушевца и Туристичке организације Крушевац су приликом консултативног процеса на одржаној фокус групи извршили анализу стања и потреба у установама културе. Изнете су сугестије и предлози у вези са програмским активности установа. Истакли су веома добру сарадњу међу установама културе која се може побољшати у смислу не само техничке, већ и програмске сарадње. Анализирајући потребе установа културе и постојеће стање у култури града, закључили су да је неопходно предузети активности у погледу изградње или реконструкције простора установа, и то: изградња зграде Архива, изградња зграде Библиотеке, обезбеђивање адекватних деопа и магацина за све установе, определити или

изградити нов објекат будућег Завода за заштиту споменика културе Крушевац, изградити јединствени мултифункционални објекат за установе културе, реконструисати поткровље Музеја, зграду Уметничке галерије, Кућу Симића, отворену позорницу на „Слободишту“ са припадајућим подземним просторијама, реконструисати и адаптирати депо Историјског Архива, уредити хол Дома синдиката за потребе Туристичке организације Крушевца, изградити луткарску радионицу за Луткарско позориште, повећати доступност садржаја особама са инвалидитетом и уредити јавне просторе како би били погодни за реализацију културних програма. Такође, у складу са исказаним потребама у установама културе неопходно је повећати број адекватних кадрова. У циљу богаћења културних програма, неопходно је организовати опере, концерте, изложбе и фестивале. Ради што квалитетније сарадње, координације и промоције програма свих установа, указала се и потреба за формирањем онлајн табеле као регистра програмских активности. У порти цркве Лазарице релизовали би се културни садржаји и програми Историјског архива и Народног музеја, на Тргу глумаца репертоари Крушевачког позоришта и Културног центра Крушевац, а на Слободишту културни програми и садржаји Народног музеја и Крушевачког позоришта.

Заједнички задатак и циљ установа културе у Крушевцу је усмеравање расположивих ресурса и снага на конкурисање града Крушевца за Националну престоницу културе 2026. године, што указује на потребу изградње квалитетне инфраструктуре и ангажовање стручних кадрова, реализацију квалитетних програма и обезбеђивање адекватних финансијских средстава. Централна манифестација била би предстојећа 50. „Беловодска розета“ која ће 2026. године обележити овај велики јубилеј, као и манифестација „Фестивал балона“ која ће 2026. године прославити 10 година одржавања. Атрактивно и веома препознатљиво за град је и одржавање средњовековног венчања у Лазаревом граду са средњовековном трпезом. Фокус група установа културе је утврдила предлог визије и мисије у циљу унапређења културе у Крушевцу.

Фокус група са младима града Крушевца, пре свега средњошколцима града Крушевца, анализирала је стање у култури града и културне садржаје намењене младима. Млади радо посећују културну манифестацију „Фестивал балона“ на Багдали, музичке концерте различитих музичких жанрова, гостовања познатих личности из света уметности. Њихов предлог је да се у граду организује више концерата и квалитетних манифестација по угледу на друге градове, а да репертоар позоришних и биоскопских представа буде прилагођен младима.

Млади су истакли да културни садржаји, углавном, нису прилагођени њиховом узрасту, да је већа присутност културних програма који су намењени деци или одраслима. Млади сматрају да би све установе културе требало да реализују више програма намењених тинејџерима и младима. Млади су истакли недовољну информисаност о актуелним културним дешавањима, а као разлог навели нередовно ажурирање сајтова и друштвених мрежа установа културе које нуде културне садржаје. Истакнути рекламни постери и плакати са културним садржајима нису довољно видљиви и зато не привлаче њихову пажњу. Ученици Политехничке школе у Крушевцу предложили су да се ученици њихове школе, нарочито смера графичког дизајна, консултују и ангажују у креирању и постављању реклама и постера у циљу боље видљивости, односно доступности младима. Ученици средње музичке школе „Стеван Христић“ из Крушевца предложили су чешће одржавање концерата на којима ће наступати ученици њихове школе. Млади су исказали задовољство организацијом музичког фестивала, као што је „Рок маратон“, мада прижељкују одржавање већег број фестивала различитих музичких жанрова. Велика заинтересованост младих је за „биоскоп на отвореном“ са жељом да учествују у одабиру филмског репертоара.

Постојање мултифункционалног простора за младе, као места окупљања младих, омогућио би им бављење различитим културним садржајима и активностима. Млади предлажу адаптацију Клуба Културног центра Крушевац који би био прилагођен програмским садржајима за младе. Разноврсност културних програма намењених младима, укључивање младих у културна дешавања и уважавање њихових предлога и иницијатива, представља основ за правилан ментални развој младих.

Фокус група са представницима културно-уметничких друштава са сеоског подручја евидентирала је проблеме и разлоге слабије културне понуде и културних садржаја у руралним срединама, и то: недовољну финансијску подршку, дотрајалост културних објеката на селу, односно домова културе, смањен број чланова културно-уметничких друштава, као и недовољан број запослених у култури на сеоском подручју (6 запослених на 101 насељено место). Представници културно-уметничких друштава сматрају да је од посебног значаја тежња да Крушевац постане Национална престоница културе 2026.године. Исказали су потребу успостављања квалитетније и дугорочније сарадње са организаторима градских манифестација. Представници културно-уметничких друштава сматрају да Крушевац треба да буде град домаћин Међународном Фестивалу фолклора. Такође, било би пожељно успоставити везу између манифестација на селу са туристичком понудом града Крушевца.

Фокус група на којој су учествовали чланови удружења особа са инвалидитетом са територије града Крушевца (Друштва за церебралну парализу, Удружења дистрофичара Расинског округа, Друштва за помоћ ментално недовољно развијеним особама, Основне организације глувих и наглувих, Међуопштинске организације слепих, Хуманитарног удружења за помоћ болесној деци и младима са сметњама у развоју и инвалидитетима „Чарапанско срце“ и Удружења за помоћ и унапређење положаја деце и младих са посебним потребама „Осмех на длану“) закључила је да установе културе на територији града Крушевца нису у потпуности прилагођене особама са инвалидитетом и да постоји доста физичких баријера које онемогућавају исте да приступују културним дешавањима, и зато су предложили постављање рампи за инвалиде (тамо где је могуће), постављање граничника на степеницама и јасно обележавање већих стаклених површина (како би слабовида лица могла лакше да се крећу).

Приликом консултативног процеса представници удружења и друштава особа са инавалидитетом су предложили: да се на територији града Крушевца уреди простор прилагођен особама са инвалидитетом како би организовали различите културне догађаје и манифестације (предлог је да то буде сала у Дому синдиката, због саме локације и адекватног приступа особама са инвалидитетом, с обзиром да се сала налази у приземљу); да је потребно пружити подршку слепим и слабовидим лицима у виду аудио-дескриптора приликом културних дешавања (пре свега позоришних представа), прилагодити део музејске поставке (израдити реплике експоната које је могуће додирнути), као и организовати изложбе дела која су представљена тактилном техником помоћу које би слепим и слабовидим лицима било омогућено да путем додира доживе уметничко дело; да се културни садржаји приближе глувим и наглувим особама у виду превода на српски знаковни језик (позоришне представе, поставке музеја и друге врсте изложби у граду), што би осим члановима удружења са територије града, помогло и члановима из других градова који долазе у посету; да приликом организације културних дешавања на територији града особе са инвалидитетом буду више укључене у њихове реализације (неки од предлога су: организовање сталне поставке у граду где би се излагали радови који су настали на радионицама, како би активности друштва биле видљиве током целе године; организовање филмског фестивала посвећеног подизању

свести о особама са инвалидитетом; организација различитих радионица: школа плеса, фолкора и организација концерата за особе са инвалидитетом); да се особе са инвалидитетом, у циљу веће посећености, посредством удружења обавештавају о културним дешавањима у граду (путем мејла или телефоном), с обзиром да сматрају да у претходном периоду нису адекватно обавештавани, а од значаја би било да повремено добијају одређен број бесплатних улазница за културна дешавања у граду (позориште, музеј, биоскоп и сл.).

Фокус група родитеља деце предшколског узраста и запослених у Предшколској установи „Ната Вељковић“ разматрала је тему „Значај постојања позоришта за децу“ у Крушевцу. Приликом консултативног процеса представници ове фокус група су мишљења да у Крушевцу треба да постоји Дечје позориште и да у оквиру његовог постојања треба да се формира и Луткарско позориште. Отварањем позоришта створило би се место за активно учење како деце тако и одраслих у локалној заједници. Олакшавајућа околност која иде у прилог овој иницијативи је постојање ресурса у стручном кадру који би дао допринос у функционисању и раду институције. Отварањем Позоришта за децу створила би се добра клима међуинституционалне сарадње и неговања односа партнерства, услови да свако дете учешћем у програмима упознаје, истражује, испитује различита подручја људског сазнања и различите продукте културе и наравно, јачале би се родитељске компетенције и изграђивао породични вредносни систем у области културе.

Фокус група са представницима сеоских месних заједница разматрала је проблем „осипања“ броја запослених који су задужени за организацију културних програма и културних дешавања у селу (у Каонику је због одласка радника из културе престало са радом културно-уметничко друштво). У већини месних заједница евидентан је проблем финансирања рада кореографа, куповине народних ношњи, гостовања са културним програмима у другим срединама, као и проблем недостатка средстава за реализацију културних манифестација. Секретари месних заједница се врло често сами сналазе како би реализовали културне манифестације, што се своди на прикупљање средстава путем донација. Проблем је организовати манифестације које нису предвиђене планом Културно просветне заједнице и финасијским планом Културног центра Крушевац.

Фокус група са представницима удружења грађана у култури указала је на проблеме функционисања удружења, могућности активног учешћа удружења у креирању културне политике града и свему оном што доприноси њеном развоју. Предлози представника удружења грађана су усмерени ка активностима које треба да воде ка бољој презентацији, односно маркетингу културних дешавања од стране самих удружења који спроводе програме. Културно уметничка друштва се суочавају са проблемом набавке народних ношњи и недостатком средстава за ангажовање уметничких кореографа. Удружења која спроводе програмске активности из области културе суочавају се са недостатком средстава за њихову реализацију и мишљења су да град треба да издваја више средстава по објављеном јавном конкурс за културу. Посебно се истакао значај Манифестације доделе „Багдалиног прстена Деспот Стефан Лазаревић“, као и објављивање два часописа: Багдала и Багдала за децу и младе, као и издавачка продукција овог удружења. Поједина удружења грађана организују ликовне колоније које за циљ имају продају слика у хуманитарне сврхе. Поједина удружења своје активности усмеравају ка неговању старих заната и народних рукотворина. Веома активна, у смислу културних дешавања, су и удружења која окупљају грађане старије доби, односно пензионере, уз исказану потребу за већим финансијским средствима која су неопходна за квалитетнију реализацију програма и пројеката из области културе. Посебан рад са децом и младима у области културе спроводи и Ромски културни центар

кроз популаризацију разних културних манифестација и културних дешавања. Фолклорни ансамбл „Лазарица“ нема адекватан простор за редовно вежбање и одржавање проба. Удружења се залажу да се успостави већа сарадња са надлежним Министарством културе. Удружења се залажу и да се додела средстава по јавном конкурс за културу града врши на основу остварених резултата у протеклом периоду, да се обезбеди усклађивање културних догађаја како не би долазило до њиховог преклапања. Свакако, у План развоја културе града Крушевца треба уврстити историјске и традиционалне вредности нашег краја, а баштина Лазаревог краја је од националног значаја.

Фокус група са представницима Српске Православне цркве Епархије крушевачке је кроз овај консултативни процес истакла значај очувања и заштите културне баштине града Крушевца, као и значај сарадње са установама културе и удружењима грађана у култури града Крушевца. Српска Православна Црква промовише православље и српску културу и путем издаваштва, са посебним освртом на значај очувања и неговања српског писма и ћирилице. Верни народ Крушевца присуствује бројним културним дешавањима у организацији Културног центра Крушевац, Туристичке организације, Музеја, Народне библиотеке, Крушевачког позоришта и разних удружења која се баве културним стваралаштвом, па и догађајима које организује и сама црква - Епархија крушевачка, која у свом мисионарском раду подразумева и организацију духовних вечери, трибина, промоција поезије и прозе духовног и световног карактера, свечаности, музичких и позоришних дешавања и осталог. Мишљења су да у граду Крушевцу има довољно културних садржаја и да постојећа дешавања треба усавршавати, обогативати и доводити до савршенства, а свака нова иницијатива у потпуности је подржана од стране цркве. Посебно истичу спремност да пружи сваки вид помоћи око организације и реализације културних догађаја.

4. SWOT АНАЛИЗА

SWOT анализа представља једноставан алат у оквиру стратегијског менаџмента који омогућава лаку и брзу, реалну процену тренутног положаја одређеног сектора у датом друштвеном – економском окружењу. SWOT је скраћеница од енглеских речи Strength (снаге), Weaknesses (слабости), Opportunities (могућности) и Threats (претње). Овај тип анализе служи за идентификацију субјективног доживљаја локалних актера о тренутном стању у локалној заједници. Снаге и слабости се односе на све уочене елементе на које сама заједница и њени актери могу да утичу и да их мењају, док су могућности и претње елементи на које заједница не може да утиче, али може да их узме у обзир при дефинисању будућих активности. Зато су предности и слабости интерни фактори, док су могућности и претње екстерни фактори. Током израде SWOT анализе локалну заједницу треба описати онаквом каква јесте, а не како је замишљамо или желимо да буде. Суштина SWOT анализе је да се у што већој мери користе идентификоване предности и могућности из окружења, али и да препознају слабости, као претње из окружења и да се на њих реагује.

Снаге (унутрашњи аспект)	Слабости (унутрашњи аспект)
Професионални и компетентни људски ресурси –кадрови у области културног развоја Постојање институција у области друштвеног развоја Добра међусекторска сарадња на локалном и националном нивоу Богато културно историјско наслеђе, неговање традиције и богато савремено стваралаштво Квалитетна вечерња и дечија сцена Афирмација друштвених вредности и промовисање квалитетних културних садржаја Задовољни корисници услуга Континуирана едукација за запослене Управљање квалитетом уз стално праћење и унапређење Континуирано учествовање у пројектима Едукован и мотивисан стручни кадар у области рада са младима Велики број објеката за одржавање Културни туризам Јединствена отворена сцена на Слободишту Постојање аудио-визуелног смера у Гимназији Копродукције представа Флексибилност и могућност установа културе да се мења и прилагођава духу времена Сарадња са дијаспором	Немогућност запошљавања адекватних кадрова у установама у области културног развоја због административних разлога (забрана запошљавања) Неадекватан ниво финансирања установа културе Недостатак мултифункционалног објекта културе Природни одлив запослених Недостатак простора и дотрајалост појединих објеката у области културе Недовољни број програма за инклузију Недовољно културних дешавања Слаба видљивост установа културе Слаба културна информисаност Недостатак развоја културног духа становништва Неповољна старосна структура запослених Недовољна понуда културних садржаја за младе Недоостатак креативне заједнице Недостатак стабилног и дугорочног финансирања креативне заједнице Недостатак сајамског простора Запуштеност сцене на Слободишту Недостатак поседовања бине са пратећом опремом за организацију догађаја Непостојање градског хора и оркестра Непостојање фестивала озбиљне музике Непостојање факултета уметности Недовољан ниво капацитета за израду и реализацију комплекснијих домаћих и међународних пројеката Недостатаке фестивала Непостојање дечијег позоришта Недостатак простора и капацитета Недовољан обухват конзумента културних садржаја свих старосних раздобља

Могућности, прилике (спољашњи аспект)	Претње или изазови (спољашњи аспект)
Унапређење међународне сарадње у области културе Отварање Факултета уметности Оснивање Завода за заштиту споменика културе Развој сарадње са дародавцима и задужбинарима Номинација Града за Националну престоницу културе	Миграције из сеоског у градска подручја, као имиграције ка већим градовима Тенденције у међународном окружењу (инфлација, ратови и др.) Депопулација Старење становништва и висок индекс старости становништва Елементарне непогоде Климатске промене Пандемија Ограничење приступа дигиталној грађи због нерешених питања ауторских права Неповољна законска решења Реституција Ниска куповна моћ Недовољно едуковано и неодговорно становништво Систем финансирања самосталних уметника и незапослених лица у култури

5. ОПШТИ И ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ

Базирано на постављеним принципима и на идентификованим потребама, издвајају се и основна стратешка опредељења Града у погледу културног развоја из којих ће бити генерисани програми и пројекти.

Општим циљевима поставља се оквир за решења за идентификоване проблеме које у будућности треба решити.

Анализом стања установа у култури, а у складу са визијом развоја културе града Крушевца у оквиру овог стратешког документа дефинисани су следећи **општи циљеви као основ и окосница** развоја културе града Крушевца :

1. Унапређење ресурса у култури града Крушевца;
2. Развој културних потреба и равноправно учешће грађана у културном животу;
3. Неговање српског језика и ћирилице;
4. Заштита културног наслеђа и подршка развоју савременог стваралаштва.

У оквиру наведених општих циљева дефинисани су следећи посебни циљеви и то:

1. УНАПРЕЂЕЊЕ РЕСУРСА У КУЛТУРИ ГРАДА КРУШЕВЦА

- 1.1. Изградња и унапређење просторних капацитета установа културе,
- 1.2. Унапређење техничких капацитета установа културе,
- 1.3. Унапређење људских ресурса установа културе.

2. РАЗВОЈ КУЛТУРНИХ ПОТРЕБА И РАВНОПРАВНО УЧЕШЋЕ ГРАЂАНА У КУЛТУРНОМ ЖИВОТУ

- 2.1. Подстицање и развој културних потреба,
- 2.2. Равноправно и организовано учешће грађана у културном животу,
- 2.3. Јачање улоге медија у развоју културних потреба,
- 2.4. Развој потреба код деце и младих за учешће у креирању културних садржаја

3. НЕГОВАЊЕ СРПСКОГ ЈЕЗИКА И ЋИРИЛИЦЕ

- 3.1. Афирмисање српског језика и ћирилице у јавној употреби.

4. ЗАШТИТА КУЛТУРНОГ НАСЛЕЂА И ПОДРШКА РАЗВОЈУ САВРЕМЕНОГ СТВАРАЛАШТВА

- 4.1. Континуирана брига о културном наслеђу.
- 4.2. Подршка развоју и унапређењу савременог стваралаштва.

6. РЕАЛИЗАЦИЈА ПЛАНА, ПРАЋЕЊЕ, ВРЕДНОВАЊЕ УЧИНКА И ИЗВЕШТАВАЊЕ

У овом поглављу постављен је основ за праћење реализације Плана развоја културе града Крушевца, као и вредновање учинка који ће бити постигнут његовом реализацијом (у смислу утврђивања одговорности како за реализацију конкретних мера и активности, тако и за оствареност дефинисаних циљева Плана), затим за дефинисање рокова за извештавање, модела извештаја и одговорности за њихово састављање, а такође и интерне комуникације међу актерима укљученим у овај процес. Сврха овог поглавља јесте да се јасном поделом улога и одговорности, као и прецизирањем поступка реализације, праћења, вредновања и извештавања омогући постизање оптималних резултата у односу на планиране циљеве, мере и активности.

План развоја културе града Крушевац за период 2025 – 2027. године спроводи се реализацијом мера и активности утврђених Планом, а одговорност за реализацију Плана имају Градска управа и градоначелник Града Крушевца. Реализацију Плана развоја културе пратиће два интегрална поступка: праћење и вредновање. Добре технике праћења реализације и вредновања учинка допринеће квантификовању исхода, анализи поступака, осмишљавању корака за унапређење и усклађивање Плана. Праћење и вредновање омогућиће увид у ток спровођења Плана, при чему се на тај начин оставља простор за уочавање евентуалних пропуста и предузимање конкретних акција за њихово превазилажење. Како би се вредновао степен реализације Плана, дефинисан је план његовог спровођења, при чему је са посебном пажњом успостављен механизам за његово праћење, који се огледа кроз формулисане индикаторе за сваки циљ и меру.

Праћење је сталан процес прикупљања информација преко дефинисаних индикатора за мерење напретка у реализацији дефинисаних циљева, односно мера. Наведени процес обезбеђује да се ограничена средства за развој културе искористе на најефикаснији начин. Он се усредсређује на испуњавање планираног и обавља се континуирано, при чему се прати реализација пројеката и идентификују се успеси и проблеми. На основу резултата праћења, прикупљених података, информација и извештаја, анализира се извршавање програмских активности и пројеката у оквиру дефинисаних циљева, односно мера. У процес праћења треба да буду укључени сви актери укључени у спровођење пројеката, представници Градске управе, Комисија за имплементацију Плана развоја културе града Крушевца за период од 2025-2027. године, као и актери у културном животу града. Вредновање се надовезује на праћење и неопходно је да се спроводи на почетку (*ex ante*), на средини (*on going*) и на крају периода за који је План дефинисан (*ex post*). Вредновање учинка подразумева оцену релевантности, ефикасности, ефективности и одрживости Плана у циљу његовог преиспитивања и унапређења, било у процесу његове ревизије или током новог процеса стратешког планирања. Вредновање учинка Плана је потребно спроводити једном годишње, како би се омогућио комплетан увид и праћење свих активности предвиђених Планом, као и на крају периода за који је План развоја културе донет. Вредновање ће се спроводити уз узимање у обзир података и информација добијених од свих субјеката који су одговорни за спровођење мера односно активности предвиђених Планом, као и података и информација које су прибављене из других извора, а које се односе на учинке Плана развоја културе града Крушевца за период 2025-2027. године.

Праћење и вредновање реализације Плана развоја културе вршиће Комисија за имплементацију Плана развоја културе града Крушевца за период 2025-2027. године, а стручне и административне послове за потребе Комисије обављаће Одељење за друштвене делатности. Комисија за имплементацију Плана развоја културе града

Крушевца за период 2025-2027. године ће израдити посебан план за праћење реализације и вредновање учинка Плана, који ће обавезно садржати следеће елементе: именована лица/тело за праћење реализације и вредновање, временски план за праћење, временски план за вредновање и извештавање, лица именована за праћење реализације и вредновање учинка ће своје извештаје достављати Комисији за имплементацију Плана развоја културе града Крушевца за период 2025-2027. године како би били уврштени у Годишњи извештај о реализацији Плана развоја културе града Крушевца за период 2025-2027. године.

Годишњи извештај о реализацији Плана развоја културе града Крушевца за период 2025-2027. године припрема Одељење за друштвене делатности. Одељење за друштвене делатности најкасније до 15. јануара текуће године доставља образац годишњег извештаја свим партнерима да га попуне у погледу остварених индикатора за мере у чијој реализацији су непосредно учествовали.

Рок за прикупљање података за потребе годишњег извештаја не може бити дужи од месец дана. Одељење за друштвене делатности ће, након добијања података, приступити обједињавању и изради Нацрта годишњег извештаја о реализацији Плана развоја културе града Крушевца за период од 2025-2027. године. Нацрт документа доставља се Комисији за имплементацију Плана развоја културе града Крушевца за период 2025-2027. године на стручно мишљење. Након тога се Нацрт годишњег извештаја доставља Градском већу града Крушевца које утврђује Предлог годишњег извештаја, како би извештај био усвојен на седници Скупштине града.

Завршни извештај о реализацији Плана развоја културе града Крушевца за период од 2025-2027. године припрема Одељење за друштвене делатности и Нацрт документа доставља Комисији на стручно мишљење. Након тога се Нацрт завршног извештаја доставља Градском већу града Крушевца које утврђује Предлог завршног извештаја, како би исти био усвојен на седници Скупштине града.

Град Крушевац гарантује размену информација према јавности путем медија, веб страница, различитих штампаних материјала, презентација и појединачних састанака. Град ће на званичној интернет презентацији објавити комплетан документ Плана развоја културе града Крушевца за период од 2025-2027. године, а користиће и остале савремене начине комуникације са својим грађанима и привредним субјектима.

7. ЗАКЉУЧЦИ И ПРЕПОРУКЕ

Културни развој града Крушевца има за циљ да задовољи културне потребе грађана у локалној заједници, али и да их изграђује промовишући најбитније људске културне вредности на којима почива савремено друштво. Крушевац поседује капацитете за подстицање културе као непосредног фактора културног развоја са циљем даље изградње и унапређења просторних и техничких капацитета установа културе, као и унапређења људских ресурса установа културе. Град Крушевац подржава развој и унапређење савременог стваралаштва и континуирано брине о културном наслеђу.

Препорука је да се и убудуће развија културна политика града Крушевца која мора бити јасно дефинисана кроз поштовање основних принципа, потреба и вредности, и то:

- Унапређење материјалних и људских капацитета у установама културе на територији града Крушевца
- Стварање квалитетних услова за рад и стваралаштво свих актера у друштву
- Формирање алтернативне културне сцене и постављање нових културних образаца
- Подстицање стваралачког талента и интелектуалне отворености нарочито међу младима
- Афирмација аматерског стваралаштва
- Подизање квалитета културних програма дефинисањем приоритета
- Препознавање културног наслеђа као развојног ресурса – обезбедити основ за коришћење културног наслеђа као ресурса привредног развоја града
- Придобијање подршке јавности – подизање свести грађана о значају културног наслеђа, које их повезује са њиховим окружењем и историјом и помаже у преносу система вредности кроз генерације
- Подстицање презентације и интерпретације која доприноси разумевању културних вредности наслеђа код грађана, посебно деце и младих у граду
- Унапређење међуинституционалне сарадње свих институција културе у граду
- Успостављање међуресорне сарадње на релацији привреда-култура-туризам у циљу заједничког дефинисања приоритета
- Међународна сарадња и размена
- Економска валораизација културних добара и активности - културни туризам
- Толерантност – пуно поштовање родне, верске и националне равноправности
- Перманентна валоризација остварених резултата.

Такође, неопходно је обезбедити услове у области културе који ће допринети заштити постојећих и унапређењу нових ресурса, што би у смислу заштите културних добара иницирало евентуално постојање Завода за заштиту споменика културе у Крушевцу.

Председник Радне групе
Градоначелник
Иван Манојловић

8. АКЦИОНИ ПЛАН РАЗВОЈА КУЛТУРЕ ГРАДА КРУШЕВЦА

1. ОПШТИ ЦИЉ: УНАПРЕЂЕЊЕ РЕСУРСА У КУЛТУРИ ГРАДА КРУШЕВЦА					
1.1. ПОСЕБАН ЦИЉ : ИЗГРАДЊА И УНАПРЕЂЕЊЕ ПРОСТОРНИХ КАПАЦИТЕТА УСТАНОВА КУЛТУРЕ					
Рок	Очекивани резултат	Индикатор	Извори верификације	Одговорна институција	Институције које учествују
Активност 1.1.1. Израда пројектно-техничке документације за нови простор за Народну библиотеку Крушевац					
2025-2027	Обезбеђена парцела у власништву града за изградњу зграде библиотеке	Донета одлука о додели парцеле за изградњу библиотеке	Одлука, решење о додели парцеле на коришћење	Град Крушевац и надлежно министарство	ЈП за урбанизам и пројектовање, Народна библиотека
	Обезбеђена пројектна документација за изградњу зграде библиотеке	Израђена пројектно-техничка документација	Пројектна документација	Град Крушевац и надлежно министарство	ЈП за урбанизам и пројектовање, Народна библиотека
Активност 1.1.2. Додела простора или изградња наменске зграде Архива					
2025-2027	Додељена или изграђена зграда Архива	Обезбеђен простор за адаптацију/изграђен простор	Одлука, решење, Извештај о примопредаји	Град Крушевац и надлежно министарство	ЈП за урбанизам и пројектовање, Историјски архив
Активност 1.1.3. Реконструкција поткровља и крова Народног музеја Крушевац					
2025-2027	Комплетно реконструисано поткровље	Реконструисан простор	Употребна дозвола	Град Крушевац и надлежно министарство	ЈП за урбанизам и пројектовање, Народни музеј, извођач радова, надзорни орган
Активност 1.1.4. Адаптација и доградња биоскопа «Крушевац», Културног центра Крушевац					

План развоја културе града Крушевца за период 2025-2027. година

2025-2027	Адаптиран и дограђен простор	Обезбеђен простор	Употребна дозвола	Град Крушевац и надлежно министарство	ЈП за урбанизам и пројектовање, Културни центар Крушевац, извођач радова, надзорни орган
Активност 1.1.5. Адаптација Дома војске за потребе установа културе					
2025-2027	Адаптирани простор/ објекат	Обезбеђен простор	Употребна дозвола	Град Крушевац и надлежно министарство	ЈП за урбанизам и изградњу, Крушевачко позориште, изабрани извођачи радова, надзорни орган
Активност 1.1.6. Завршетак адаптације Мале ноћне сцене «Марко Живић» у Крушевачком позоришту					
2025-2027	Адаптирани простор/ објекат	Обезбеђен простор	Употребна дозвола	Град Крушевац и надлежно министарство	ЈП за урбанизам и изградњу, Крушевачко позориште, изабрани извођачи радова, надзорни орган
Активност 1.1.7. Реконструкција Мензулане					
2025-2027	Комплетно реконструисана зграда	Реконструисан простор	Употребна дозвола	Град Крушевац и надлежно министарство	ЈП за урбанизам и пројектовање, Народни музеј, извођач радова, надзорни орган
1.2. ПОСЕБАН ЦИЉ: УНАПРЕЂЕЊЕ ТЕХНИЧКИХ КАПАЦИТЕТА УСТАНОВА КУЛТУРЕ					
Рок	Очекивани резултат	Индикатор	Извори верификације	Одговорна институција	Институције које учествују
Активност 1.2.1. Унапређење ИТ опреме					
2025-2027	Обезбеђено опремање установа у култури ИТ опремом	Број установа са унапређеном ИТ опремом	Извештај о примопредаји	Град Крушевац, надлежна министарства	Установе културе

План развоја културе града Крушевца за период 2025-2027. година

Активност 1.2.2. Опремање депоа Архива, Музеја и Библиотеке					
2025-2027	Опремљени депои	Број полица и ормана	Пописна листа основних средстава за рад	Град Крушевац, надлежна министарства	Историјски архив, Народни музеј Крушевац, Народна библиотека Крушевац
Активност 1.2.3.Набавка мобилне тонске и светлосне опреме за реализацију програма Културног центра					
2025-2027	Унапређени услови рада кроз набавку мобилне тонске и светлосне опреме	Набављена мобилна тонска и светлосна опрема	Извештај о примопредаји	Град Крушевац Културни центар	Културни центар
Активност 1.2.4. Набавка градске бине са тонском и светлосном опремом					
2025-2027	Унапређен квалитет програмских активности кроз набавку бине са опремом	Набављена бина са пратећом опремом	Извештај о примопредаји	Град Крушевац	ЈП „Пословни центар“, Установе културе, Туристичка организација Крушевац
1.3. ПОСЕБАН ЦИЉ: УНАПРЕЂЕЊЕ ЉУДСКИХ РЕСУРСА УСТАНОВА КУЛТУРЕ					
Рок	Очекивани резултат	Индикатор	Извори верификације	Одговорна институција	Институције које учествују
Активност 1.3.1. Повећање броја стручних кадрова					
2025-2027	Повећана стручност кадрова	Број стручних кадрова	Сертификат о стручном усавршавању	Град Крушевац	Установе културе
Активност 1.3.2. Контирнуирана стручна едукација запослених					
2025-2027	Спроведена едукација на захтев установе	Број семинара, радионица/полазника	Сертификат о стручном усавршавању	Град Крушевац	Установе културе
Активност 1.3.3. Обука запослених у култури у области менаџмента у култури					

План развоја културе града Крушевца за период 2025-2027. година

2025-2027	Спроведена обука	Број спроведених обука/ обучених радника	Сертификат о завршеној обуци	Град Крушевац	Установе културе
Активност 1.3.4. Континуирано праћење стања људских ресурса у установама културе					
2025-2027	Утврђено стање у области људских ресурса	Израђена анализа стања људских ресурса	Извештај	Народна библиотека Србије, Архив Србије, Установе културе	Установе културе
Активност 1.3.5. Формирање Савета за културу као радно тело Скупштине града Крушевца					
2025-2027	Формиран Савет за културу	Донета одлука о формирању Савета за културу	Решење о формирању Савета за културу	Скупштина града	Представници институција именованих у радно тело
2. ОПШТИ ЦИЉ: РАЗВОЈ КУЛТУРНИХ ПОТРЕБА И РАВНОПРАВНО УЧЕШЋЕ ГРАЂАНА У КУЛТУРНОМ ЖИВОТУ					
2.1. ПОСЕБАН ЦИЉ: ПОДСТИЦАЊЕ И РАЗВОЈ КУЛТУРНИХ ПОТРЕБА					
Рок	Очекивани резултат	Индикатор	Извори верификације	Одговорна институција	Институције које учествују
Активност 2.1.1. Набавка нових и актуелних наслова књига					
2025-2027	Набављене књиге са новим насловима	Број набављених нових наслова књига	Онлајн каталог, извештај о пријему публикација	Град Крушевац, Министарство културе	Народна библиотека
Активност 2.1.2. Програмско повезивање установа културе					
2025-2027	Спроведени заједнички програми установа у култури	Број спроведених програма и број укључених установа	Извештај о заједничком програму	Програмски савети установа културе	Установе културе, Туристичка организација Крушевца
Активност 2.1.3. Заједничко наступање установа културе на сајмовима туризма					

План развоја културе града Крушевца за период 2025-2027. година

2025-2027	Спроведени заједнички наступи установа културе на сајмовима туризма	Број заједничких наступа на сајмовима туризма Број укључених установа	Извештај	Установе културе, Туристичка организација Крушевца	Установе културе, Туристичка организација Крушевца
Активност 2.1.4. Израда заједничке публикације туристичке организације и установа културе					
2025-2027	Израђене заједничке публикације	Број издатих публикација	Извештај	Установе културе, Туристичка организација Крушевца	Установе културе, Туристичка организација Крушевца
Активност 2.1.5. Организовање изложби, презентација и научних скупова					
2025-2027	Организоване изложбе, презентације и скупови	Број реализованих изложби, презентација и скупова, број учесника	Извештај	Град Крушевац	Установе културе, Туристичка организација Крушевца
Активност 2.1.6. Унапређење сарадње установа културе са образовним институцијама					
2025-2027	Унапређена сарадња установа културе и образовних институција	Број заједничких активности	Извештај	Град Крушевац	Установе и организације у култури и образовању, Центар за стручно усавршавање
Активност 2.1.7. Успостављање сарадње са установама културе у земљи и иностранству					
2025-2027	Успостављена сарадња	Број заједничких пројеката	Извештај	Град Крушевац, установе културе	Установе културе, Туристичка организација Крушевца
Активност 2.1.8. Укључивање волонтера у културни живот и реализацију програма					
2025-2027	Обезбеђено активно учешће волонтера у културни живот	Број установа које ангажују волонтере/број волонтера	Извештај	Установе културе	Канцеларија за младе, установе и организације у култури
Активност 2.1.9. Подстицање друштвено одговорног пословања					

План развоја културе града Крушевца за период 2025-2027. година

2025-2027	Суфинансирани културни програми и пројекти	Број суфинасираних програма и пројеката	Уговор о донацији	Установе културе	Домаћа и страна правна и физичка лица
Активност 2.1.10. Истраживање потреба грађана за новим културним садржајима					
2027.	Сprovedено истраживање	Број анкетираних грађана, израђена анализа	Извештај о истраживању	Град Крушевац,	Установе културе, удружења грађана
Активност 2.1.11. Развој нових и иновативних услуга и производа установа културе					
2025-2027	Уведене нове услуге и производи	Број нових услуга и корисника	Извештај	Град Крушевац	Установе културе, удружења грађана
Активност 2.1.12. Радионице 3-Д штампе Народне библиотеке					
2025-2027	Сprovedене радионице	Број спроведених радионица/ број учесника	Извештај	Народна билиотека	Народна билиотека
Активност 2.1.13. Оснивање градског оркестра					
2025-2027	Основан градски оркестар	Број чланова градског оркестра и број наступа градског оркестра на годишњем нивоу	Одлука, решење	Град Крушевац	Културни центар, Музичка школа «Стеван Христић»
Активност 2.1.14. Оснивање градског хора					
2025-2027	Основан градски хор	Број чланова градског хора и број наступа градског хора на годишњем нивоу	Одлука, решење	Град Крушевац	Културни центар, Музичка школа «Стеван Христић»
2.2. ПОСЕБАН ЦИЉ: РАВНОПРАВНО И ОРГАНИЗОВАНО УЧЕШЋЕ ГРАЂАНА У КУЛТУРНОМ ЖИВОТУ					
Рок	Очекивани резултат	Индикатор	Извори верификације	Одговорна институција	Институције које учествују
Активност 2.2.1. Повећање броја посетилаца установа културе					
2025-2027	Повећан број посетилаца установа културе	Број посетилаца на месечном нивоу	Извештај	Установе културе	Установе културе
Активност 2.2.2. Организовање уметничких радионица на сеоском подручју					
2025-2027	Организоване радионице	Број радионица на селу и број учесника	Извештај	Установе културе	Установе културе
Активност 2.2.3. Сарадња установа и удружења грађана у култури са установама за нежбринуту децу и осталим субјектима посвећеним осетљивим групама.					

2025-2027	Већа доступност културних садржаја припадницима осетљивих група	Број заједничких пројеката и број посетилаца културних програма из друштвено осетљивих група	Извештај	Установе културе	Установе и организације у култури и социјалној заштити, Ромски културни центар
-----------	---	--	----------	------------------	--

2.3. ПОСЕБАН ЦИЉ: ЈАЧАЊЕ УЛОГЕ МЕДИЈА У РАЗВОЈУ КУЛТУРНИХ ПОТРЕБА

Рок	Очекивани резултат	Индикатор	Извори верификације	Одговорна институција	Институције које учествују
-----	--------------------	-----------	---------------------	-----------------------	----------------------------

Активност 2.3.1. Континуирано промовисање културне баштине у медијима

2025-2027	Промовисана културна баштина	Број емисија, прес клипига, штампаних медија, online портала	Извештај	Установе културе	Установе културе, електонски и штампани медији, друштвене мреже, платформе
-----------	------------------------------	--	----------	------------------	--

Активност 2.3.2. Израда документарних филмова о културном стваралаштву

2025-2027	Израђени документарни филмови	Број документарних филмова	Извештај	Град Крушевац	Правна и физичка лица која се баве продукцијом
-----------	-------------------------------	----------------------------	----------	---------------	--

2.4. ПОСЕБАН ЦИЉ: РАЗВОЈ ПОТРЕБА КОД ДЕЦЕ И МЛАДИХ ЗА УЧЕШЋЕ У КРЕИРАЊУ КУЛТУРНИХ САДРЖАЈА

Рок	Очекивани резултат	Индикатор	Извори верификације	Одговорна институција	Институције које учествују
-----	--------------------	-----------	---------------------	-----------------------	----------------------------

Активност 2.4.1. Подизање свести деце о значају културно-историјске баштине

2025-2027	Повећана свест деце о значају културе	Број радионица, округлих столова и емисија намењених деци у области културе	Извештај	Установе културе, васпитно-образовне установе	Установе културе, васпитно-образовне установе
-----------	---------------------------------------	---	----------	---	---

Активност 2.4.2. Увођење иновативних метода едукације младих о значају културне баштине

2025-2027	Уведене нове методе	Број иновативних метода/број едукованих	Извештај	Установе културе, васпитно-образовне установе	Установе културе, васпитно-образовне установе, канцеларија
-----------	---------------------	---	----------	---	--

					за младе, Центар за стручно усавршавање, Туристичка организација Крушевац
Активност 2.4.3. Успостављање сарадње са ученичким и студентским парламентима у области културе					
2025-2027	Успостављена сарадња	Број активности/пројеката	Извештај	Установе културе, васпитно-образовне установе	Установе културе, васпитно-образовне установе, канцеларија за младе, високо-школске установе
Активност 2.4.4. Подришка реализацији јавних дебата, дискусија и расправа са младима о темама из области бриге о културном наслеђу					
2025-2027	Одржане дебате, дискусије и расправе	Број дебата, дискусија, расправа	Извештај	Установе и организације културе и образовања	Установе и организације културе и образовања, медији, друштвене мреже
Активност 2.4.5. Повезивање субјеката у областима културе, образовања, науке и социјалне политике					
2025-2027	Формиран међуресорни тим за креирање, спровођење и праћење културних програма и активности за децу и младе	Донета одлука о формирању Међуресорног тима, број спроведених програма и активности за децу и младе	Извештај	Установе и организације културе, образовања, науке и социјалне заштите	Установе и организације културе, образовања, науке и социјалне заштите, Канцеларија за младе
3. ОПШТИ ЦИЉ: НЕГОВАЊЕ СРПСКОГ ЈЕЗИКА И ЋИРИЛИЦЕ					
3.1. ПОСЕБАН ЦИЉ: АФИРМИСАЊЕ СРПСКОГ ЈЕЗИКА И ЋИРИЛИЦЕ У ЈАВНОЈ УПОТРЕБИ					
Рок	Очекивани резултат	Индикатор	Извориверификације	Одговорна институција	Институције које учествују
Активност 3.1.1. Подстицање пројеката ОЦД заснованих на неговању српског језика и ћирилице					

План развоја културе града Крушевца за период 2025-2027. година

2025-2027	Реализовани пројекти	Број реализованих пројеката/корисника	Извештај	Град Крушевац	Народна библиотека и образовне установе
Активност 3.1.2. Подстицање програма установа културе који промовишу неговоње српског језика и ћирилице					
2025-2027	Реализовани програми	Број реализованих програма/корисника	Извештај	Град Крушевац	Установе културе и образовања
4. ОПШТИ ЦИЉ: ЗАШТИТА КУЛТУРНОГ НАСЛЕЂА И ПОДРШКА РАЗВОЈУ САВРЕМЕНОГ СТВАРАЛАШТВА					
4.1. ПОСЕБАН ЦИЉ: КОНТИНУИРАНА БРИГА О КУЛТУРНОМ НАСЛЕЂУ					
Рок	Очекиван резултат	Индикатор	Извориверификације	Одговорна институција	Институције које учествују
Активност 4.1.1. Израда монографија везаних за културно историјско наслеђе					
2025-2027	Израђене монографије	Број израђених монографија	Извештај	Град Крушевац	Историјски архив, Народна библиотека, Народни музеј
Активност 4.1.2. Дигитализација завичајне збирке					
2025-2027	Дигитализоване збирке	Број дигитализованих збирки	Извештај	Град Крушевац	Историјски архив, Народна библиотека, Народни музеј
Активност 4.1.3. Оснивање Завода за заштиту споменика културе у Крушевцу					
2025-2027	Основан Завод	Донета одлука о оснивању Завода и обезбеђени услови за рад Завода	Акт надлежног органа	Град Крушевац и општине Расинског округа, Министарство културе	Град Крушевац и општине Расинског округа, Министарство културе
Активност 4.1.4. Континуирана брига о непокретном и покретном културном наслеђу					
2025-2027	Очувано покретно и непокретно културно наслеђе	Број покретних и непокретних културних добара	Извештај	Град Крушевац, Народни музеј, Народна библиотека, Историјски архив	Град Крушевац, Народни музеј, Народна библиотека, Историјски архив, домаћи и страни

План развоја културе града Крушевца за период 2025-2027. година

					донатори, удружења грађана
4.2. ПОСЕБАН ЦИЉ : ПОДРШКА РАЗВОЈУ И УНАПРЕЂЕЊУ САВРЕМЕНОГ СТВАРАЛАШТВА					
Рок	Очекиван резултат	Индикатор	Извори верификације	Одговорна институција	Институције које учествују
Активност 4.2.1. Увођење програма и пројеката из области савременог стваралаштва					
2025-2027	Осмишљени програми и пројекти савременог стваралаштва	Број програма/пројеката	Извештај	Град Крушевац, Установе културе	Установе и организације културе, самостални уметници
Активност 4.2.2. Организовање јавних дискусија о потреби и начину подршке савременом стваралаштву					
2025-2027	Организовани тематски јавни скупови и трибине	Број трибина, јавних скупова и предавања/корисника	Извештај	Град Крушевац, Установе културе	Установе и организације културе, самостални уметници